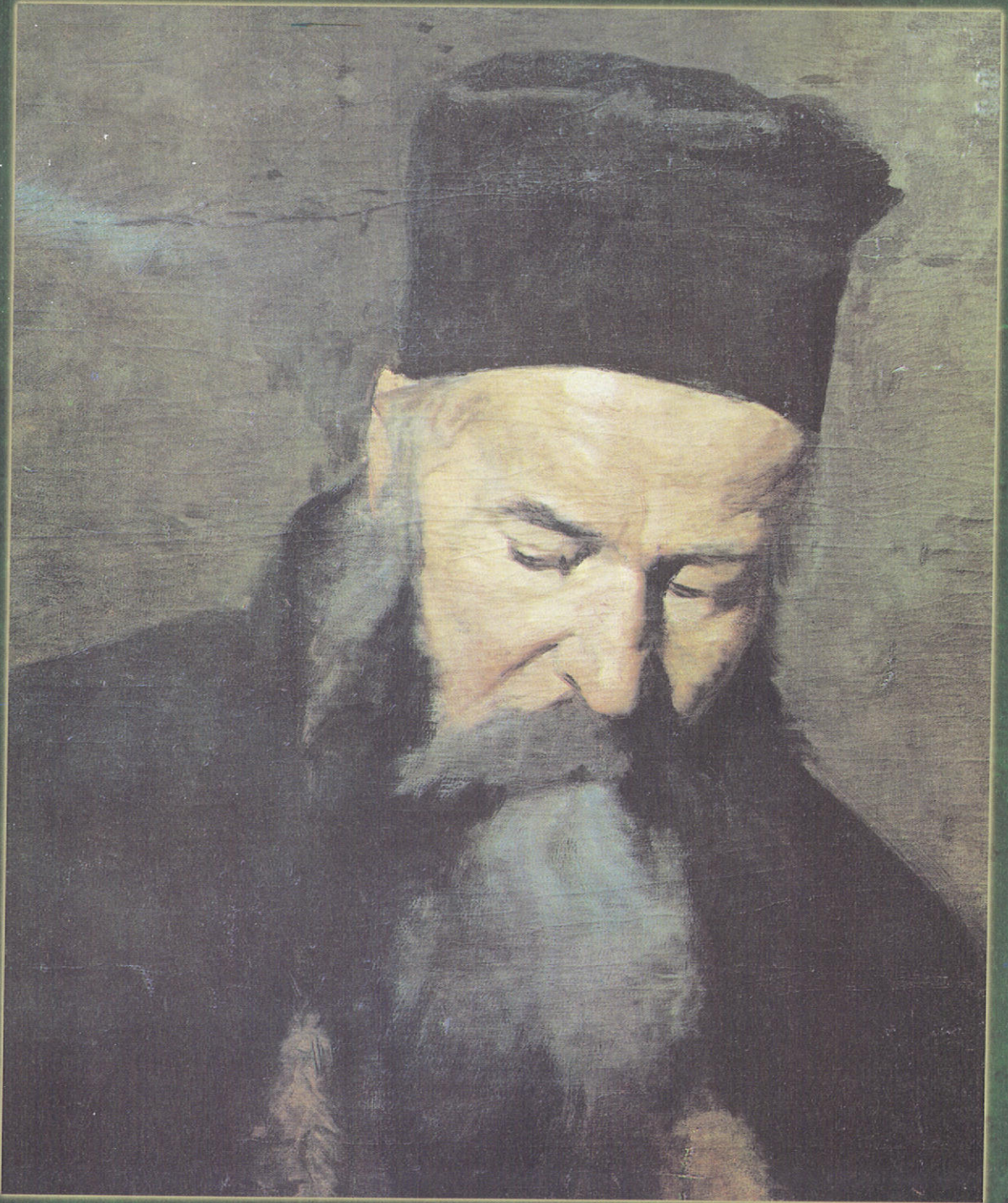

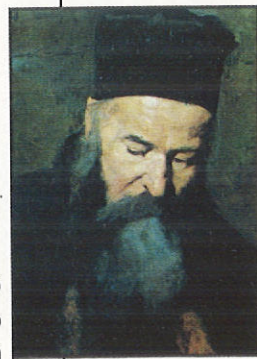
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ' • ΤΕΥΧΟΣ 4 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2002

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ
'Ο παπᾶς. Έργο
τοῦ Πολυχρόνη Λεμπέση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΠΙΝΟΟ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΚΡΗ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου σελ. 3-6

Η ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Χριστόδουλου σελ. 7-11

Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ ΣΤΑΡΕΤΣ

Μιχάλη Μακράκη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου σελ. 12-13

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΝΟΡΙΑ

Θεοδώρου Ψαριώτη σελ. 14-15

Ο ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ

σελ. 16-18

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ἢ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ;

Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου σελ. 19-21

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Κωσταντίνου σελ. 22-23

Η ΑΥΘΕΝΤΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Κωστοπούλου σελ. 24-25

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Πρεσβ. Θεοφάνη Ραπτόπουλου σελ. 26-27

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μανώλη Μελινοῦ σελ. 28-29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 30-31

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 010 72.18.308, Fax: 010 72.18.336
Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας
<http://www.ecclesia.gr>
Ἡλεκτρονική διεύθυνση:
e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ
τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
Εὐάγγελος Π. Λέκκος
Θεολόγος, Νομικός

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Εὐάγγελος Δ. Θεοδώρου
Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικό μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Ἀριστομένης Μασσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Χρῆστος Καραγιάννης, Μ. Th.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
<http://www.livanis.gr>

Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα
Τηλ.: 010 3661200, Fax: 010 3617791

Τὸ μεγαλόπνοο ἀνακαινιστικὸ ἔργο τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ

(Ἐπισημάνσεις ἐξ ἀφορμῆς τῆς 130ετηρίδος
τῆς γεννήσεως καὶ τῆς 60ετηρίδος τοῦ θανάτου αὐτοῦ)

Ε΄

Τοῦ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

18. Ὁ π. Μακρῆς εἶχε τὴν ὀρθὴ ἀντίληψιν ὅτι τὸ ποιμαντικὸ ἔργο στὰ πλαίσια τῆς ἐνορίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκτείνει τὶς δυναμικὲς του διαστάσεις συνδεόμενον μὲ τὶς ὑπερ-ενοριακὲς δραστηριότητες διαφόρων συλλόγων καὶ σωματείων, οἱ ὁποῖες, ὅσον ἀφορᾷ στοὺς πρωτογενεῖς (ἀγιαστικούς) ἢ δευτερογενεῖς (πολιτιστικούς) σκοποὺς τῆς ἐνορίας, ἀλληλοπεριχωροῦνται ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει μὲ αὐτοὺς καὶ ὑποβοηθοῦν τὴν καλύπτερη καὶ πληρέστερη πραγμάτωσί τους. Γι' αὐτὸ δὲν περιορίσθηκε στὸ νὰ ιδρύσῃ τὴν μνημονευθεῖσα ἤδη «Χριστιανικὴ Ἀδελφότητα Ἐποικοδομῆς καὶ Ἐλπίδος» (Χ.Α.Ε.Ε.), ἀλλὰ ἐνεψύχωσε καὶ μερικὰ ἄλλα σωματεῖα ἢ συλλόγους. Διετέλεσε Πρόεδρος τοῦ γνωστοῦ πανελληνίας ἀκτινοβολίας Συλλόγου «Ἀνάπλασις» (1934-1935), ὅπως καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνεργάτης τοῦ λαμπροῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ τῆς. Ἐπίσης, ἐνίσχυσε μὲ τὴν ἐμφυχωτικὴ συνεργασία του τὴν λειτουργικὴ, κατηχητικὴ, κηρυκτικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ-διακομικὴ δρᾶσι τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1898 ἰδρυθέντος πειραϊκοῦ Συλλόγου «Ἀγάπη», πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος τὸ 1923 ἐξ ἀφορμῆς τῆς 25ετηρίδος αὐτοῦ ἐξέφρασε «τὴν ἄκραν εὐαρέσκειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον» αὐτῆς.

Πρέπει ἔπειτα νὰ ἀναφερθῆ ὅτι ὁ π. Μακρῆς συνετέλεσε στὴ δημιουργία πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς κινήσεως στὸν Πειραιᾶ, διότι ἦταν ἓνας ἐκ τῶν Ἰδρυτῶν τοῦ ἀκτινοβόλου «Πειραϊκοῦ Συνδέσμου», ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι

σημαντικὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἐργαστήριον καὶ θὰ πρέπει νὰ συνεχίξῃ τὴ δρᾶσι του ὑπὸ τὶς εὐλογίες τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πειραιῶς. Ὁ γράφων μὲ συγκίνησι φέρει στὴ μνήμη του μερικὲς ἀπὸ τὶς διαλέξεις, τὶς ὁποῖες ἤδη ὡς μαθητῆς τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ τότε Γυμνασίου (σημερινοῦ Λυκείου) ἄκουσε μέσα στὴν ὠραία μεγάλη Αἴθουσα τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ φάρου, ποὺ ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ Πειραιῶς ἐκπέμπει τὸ φῶς του.

19. Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς συνετέλεσε σημαντικῶς στὴ διάδοσι τοῦ ιδεώδους τῆς ἔμπρακτης χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ κοινωνικῆς διακομίας. Εἶναι γνωστὴ ἡ προσφορὰ τῆς πολύπτυχης διακομικῆς μέριμνάς του γιὰ τοὺς ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας πρόσφυγες, ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθῆ σὲ σειρὰ ἀπὸ παράγκες, ποὺ βρίσκονταν μέσα στὰ ὄρια τῆς ἐνορίας τοῦ ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς.

Στὸ «Καταστατικὸ Πρόγραμμα» τῆς Χ.Α.Ε.Ε. ὁ φωτισμένος αὐτὸς ἱερεὺς εἶχε προβλέψει ἰδιαίτερος τὴν ἴδρυσι «Τμήματος (γυναικῶν) Ἀδελφῶν τῶν Θλιβομένων» καὶ τὴν ἴδρυσι «Σχολείου τοῦ ἁγίου Βαβύλα» (Νηπιαγωγείου).

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς πολλὰ πνευματικὰ τέκνα τοῦ π. Μακρῆ σὲ ἀγαστὴ συνεργασία μὲ ἐκλεκτὰ στελέχη τῶν ἄλλων χριστιανικῶν κινήσεων ἐνεψύχωσαν τὰ ἐνοριακὰ τμήματα τοῦ πειραϊκοῦ Παραρτήματος τῆς «Προνοίας Στρατευομένων», ποὺ προσέφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὶς οἰκογένειες τῶν στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν καθοδήγησι τοῦ διευθύνοντος τὸ Παράρτημα αὐτὸ μακα-

ριστού Ἀρχιμανδρίτου π. Χριστοφόρου Παπουτσοπούλου. Ἀπὸ τὰ πνευματικὰ αὐτὰ τέκνα τοῦ π. Μακρῆ, ποὺ προσέφεραν πολλές ὑπηρεσίες στὴν «Πρόνοια Στρατευομένων», ἀναφέρω δειγματοληπτικῶς τοὺς ἀειμνήστους δικηγόρους Γεώργιο Μπουγάτσο καὶ Γεώργιο Παρασκευόπουλο, τὴν μακαριστὴ Ἀγλαΐα Χατζιδάκη καὶ τὸν ἀείμνηστο ἀδελφό της ἰατρὸ Σοφοκλῆ Χατζιδάκη, ὁ ὁποῖος προσέφερε τίς ὑπηρεσίες του καὶ στὸ πειραϊκὸ Παράρτημα τοῦ «Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» (Ε.Ο.Χ.Α.), ὅπως ἀργότερα ἐνεψύχωσε καὶ τὴν διευθυνομένη ἀπὸ αὐτὸν «Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Ὁ γράφων, ποὺ ἐργάσθηκε τόσον στὴν «Πρόνοια Στρατευομένων», ὅσον καὶ στὸν Ε.Ο.Χ.Α., διατηρεῖ ἰδιαίτερη ἀνάμνησι τῆς ἐμπρακτῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἀειμνήστου ἐμπόρου Ἀθανασίου Γαρά, ὁ ὁποῖος, ἦταν ἐκλεκτὸ πνευματικὸ τέκνο τοῦ παπα-Μακρῆ, ἔψαλλε κοντὰ του κατανυκτικά, εἶχε μεγάλες ὀργανωτικὲς καὶ πρακτικὲς διακοινικὲς ἰκανότητες καί, —ἂν καὶ δὲν εἶχε γυμνασιακὴ μόρφωσι—, διάβαζε πολὺ καὶ εἶχε μεγάλη χριστιανικὴ σοφία, μελετοῦσε τοὺς Πατέρες καὶ εἶχε στὴ βιβλιοθήκη του πολλοὺς τόμους τῆς Πατρολογίας Μίγνε, τοὺς ὁποῖους, παρακινούμενος ἀπὸ τὸν θεολόγο Νικ. Μπουγάτσο, ἀγόραζε ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ Παλαιοπωλεῖα τῶν Παρισίων. Ἦταν πρότυπο «λαϊκῆς εὐσεβείας» καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης.

Σήμερα ἡ παράδοσις τοῦ ὀργανωμένου φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς κινήσεως τοῦ παπα-Μακρῆ συνεχίζεται ἀπὸ τὴν ἀνεξάρτητὴ Ἀδελφότητα «Ἁγία Σκέπη», ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1965 ἀπὸ μέλη τῆς Χ.Α.Ε.Ε. με ὤθησι, ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Ναυπακτίας Δαμασκηνὸ καὶ ἀπὸ τὸν κύριον ἐμψυχωτὴ τοῦ ἔργου Γεώργιο Παρασκευόπουλο. Ἡ Ἀδελφότης αὐτὴ σὲ ἰδιόκτητο μεγάλο διαμέρισμα τοῦ Πειραιῶς συντηρεῖ τὴ λεγόμενη «Σκέπη Κοριτσιοῦ», ποὺ χαρίζει οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ζωὴ σὲ κοινωνικῶς ἐμπερίστατα κορίτσια, ποὺ βρίσκουν ἀληθινὴ μητρικὴ ἀγάπη καὶ στοργὴ

στὸ πρόσωπο τῆς ὑπεύθυνης τῆς «Σκέπης» κυρίας Σταματίας Λιούλια καὶ ἄλλων ἐκλεκτῶν κυριῶν, ποὺ συμπαρίστανται στὸ ἔργο αὐτό.

Τὸ κοινωνικὸ ἐνδιαφέρον διαπρεπῶν πνευματικῶν τέκνων τοῦ π. Μακρῆ ἐμπλούτισε καὶ ἐμψύχωσε τὴν ἀπὸ χριστιανικὴ σκοπιὰ μελέτη κοινωνικῶν θεμάτων, ἢ ὁποῖα γινόνταν εἴτε σὲ ἐσπερινὲς συνεστιάσεις ἐργασίας, εἴτε σὲ χριστιανικοὺς κοινωνικοὺς κύκλους, ποὺ εἶχαν ὀργανωθῆ ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Καθηγητὴ καὶ Ἀκαδημαϊκὸ Παναγιώτη Μπρατσιώτη.

20. Γενικῶς εἶναι βέβαιοι, ὅτι με τὴν ἐπίδρασι μερικῶν πνευματικῶν τέκνων τοῦ π. Μακρῆ ἔγιναν πνευματικὲς ὠσμωτικὲς κατεργασίες, ποὺ συνετέλεσαν στὴν ἀνάδυσιν νέων προοπτικῶν καὶ νέων τομέων συγχρονισμένης καρποφόρου ἱεραποστολικῆς ἐργασίας, σὲ μετακινήσεις στελεχῶν τῶν ὑπαρχουσῶν κινήσεων πρὸς νέες Ἀδελφότητες ἢ ἐκκλησιαστικὲς δραστηριότητες μεγάλου ἢ μικροῦ βεληνεκοῦς, σὲ στελέχωσι Ἱερῶν Μονῶν καὶ τῆς Ἱεραρχίας με πρώην ἐκλεκτὰ μέλη χριστιανικῶν ἱεραποστολικῶν σωματείων, σὲ δημιουργία σταθερῶν γεφυρῶν μεταξὺ Ἱ. Μητροπόλεων ἢ Ἐνοριῶν καὶ Ὄργανώσεων καὶ σὲ πολυειδεῖς γόνιμες πνευματικὲς ἀλληλεπιδράσεις καὶ ἀλληλοπεριχωρήσεις. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀναμφισβήτη ἐκκλησιαστικὴ —καὶ ὄχι παρεκκλησιαστικὴ ἢ ἐξωεκκλησιαστικὴ— πραγματικότης, ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀμφισβητηθῆ εἴτε ἀπὸ ἔχοντες πνευματικὲς προκαταλήψεις, μυωπίες καὶ δαλτωνισμοὺς εἴτε ἀπὸ στοχαστές, ποὺ παρασύρονται σὲ ἐκδηλώσεις ὑποσυνείδητου «γεμισαρισμοῦ», λησμονώντας ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέωμε τὰ ἀναπόφευκτα σὲ ἀνθρώπους λάθη με τίς ὑγιεῖς προθέσεις τους.

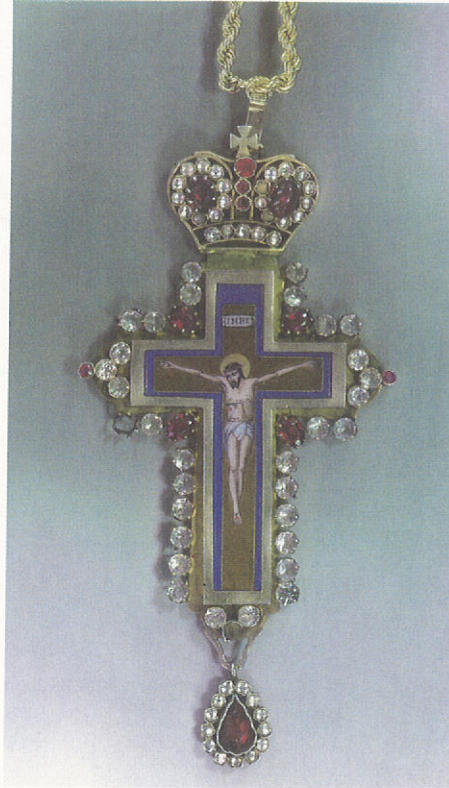
21. Ὁ π. Γεώργιος Μακρῆς εἶναι γνωστὸς ὡς δημοσιογράφος, ἀρθρογράφος, λογοτέχνης καὶ συγγραφεὺς οἰκοδομητικῶν ἔργων. Γνωστὰ αὐτοτελῆ δημοσιεύματά του, μερικὰ ἐκ τῶν ὁποίων ἐκδόθησαν μετὰ τὸ θάνατό του, εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) *Περὶ συντριβῆς καρδίας, τοῦ ἱεροῦ Ἀύγουστίνου*, ἀφιερωμένον «τῇ τοῦ Χριστοῦ νύμφῃ, Μιᾶ, Ἁγία, Καθο-

λική και Ἀποστολική Ἐκκλησία» (Πειραιεύς 1890). 2) *Λειτουργική* (Πειραιεύς 1896· κυκλοφορήθηκε ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐκδότου Γ. Ζ. Δημητρακόπουλου). 3) *Περὶ Κυριακῆς Ἀργίας καὶ ἀγιασμοῦ αὐτῆς* (Πειραιεύς 1896). 4) *Καταστατικὸν Πρόγραμμα τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος Ἐποικοδομῆς καὶ Ἐλπίδος* (Πειραιεύς 1924 ἀνωνύμως· 1944 ἐντύπως καὶ ἀνωνύμως). 5) *Ὁδηγὸς ἐξομολογουμένου Χριστιανοῦ* (Ἀθῆναι 1948, ἔκδ. τοῦ περιοδικοῦ «Ἐνορία»). 6) *Ὁ Ἀγιασμός ἡμῶν* (Ἀθῆναι 1948, ἔκδ. «Ἐνορίας»). 7) *Ἐρὰ Ἀκολουθία εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Θεοτόκου «Ἄξιόν ἐστιν»* (11 Ἰουνίου) (ψαλλόταν κατ' ἔτος στὸν Ἰ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς).

Περιοδικά, πὺν ἐκδόθησαν ἀπὸ τὸν π. Μακρῆ εἶναι τὰ ἑξῆς: α) *Χριστιανικὴ Ἀλήθεια* (Πειραιεύς, Α' περίοδος 1893-1897 καὶ Β' περίοδος 1898. β) «*Ἀναμόρφωσις*» (Πειραιεύς, ἑβδομαδιαῖο 1898-1904. Τὸ περιοδικὸ αὐτό, πὺν ἐξέδωσε μερικὰ Ἡμερολόγια, εἶχε ἐπιφανεῖς συνεργάτες, ὅπως τὸν ἅγιο Νεκτάριο Κεφαλᾶ, καὶ ἄσκησε ἐπίδρασι στὸν νεαρὸ Παναγιώτη Τρεμπέλα, πὺν διάβαζε στὴν Πάτρα τὰ ἐξαίρετα ἄρθρα τοῦ π. Μακρῆ καὶ τῶν ἄλλων συνεργατῶν του. Ἐπανεκδόθηκε ἀργότερα (1955-1959) ὡς μηνιαῖο περιοδικὸ ἀπὸ τὸν αἰμίμηστο υἱὸ τοῦ π. Μακρῆ θεολόγο Σπυρ. Μακρῆ, Διευθυντῆ τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, καὶ ἀπὸ τὸν θεολόγο Καθηγητῆ τοῦ ἰδίου Φροντιστηρίου κ. Ἰωάννη Τιμαγένη, ὁ ὁποῖος ἀπὸ μικρὸ παιδὶ μαθήτευσε παρὰ τοὺς πόδας τοῦ π. Μακρῆ καὶ γαλουχήθηκε πνευματικῶς ἀπὸ αὐτόν. γ) *Ἡ Σημαία τῆς Ἀνορθώσεως* (Πειραιεύς 1907).

Λαμπρὲς συνεργασίαι τοῦ π. Μακρῆ, παρόμοιαι πρὸς τὰς τοῦ περιοδικοῦ «*Ἀναμόρφωσις*» (ἄρθρα, διηγήματα, μυθιστορηματικὲς ἀφηγήσεις, ποιήματα κ.λπ.) κοσμοῦν καὶ τὶς σελίδες τῶν περιοδικῶν «*Ἀνάπλασις*» (1890 ἔξ.), «*Φωνὴ Κυρίου*» (1931 ἔξ.) καὶ «*Ἐρὸς Σύνδεσμος*». Στὸ τελευταῖο περιοδικὸ ὑπῆρξε καὶ Διευθυντῆς (1932-1937). Δημοσιεύματά του ὑπάρχουν καὶ στὴν πειραιϊκὴ ἐφημερίδα «*Σφαῖρα*» (1896).

22. Θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ συνεχίσωμε μὲ τὴν παράθεσι καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ παρατείνωμε ὑπὲρ τὸ δέον τὸ λόγος μας, θὰ περατώσωμε τὴν προβολὴ τῆς προσωπικότητός του, παραπέμποντας τὸν ἀναγνώστη γιὰ ἄλλες λεπτομέρειαι στὸν κατάλογο τῶν Βοηθημάτων, πὺν παραθέτομε στὸ τέλος. Μόνον ἂς ἐπιτραπῆ νὰ σημειώσωμε ὅτι τὰ λεχθέντα στὰ πέντε ἄρθρα μας δικαιολογοῦν τόσο τὸν τίτλο τους «*Τὸ μεγαλόπνοο ἀνακαινιστικὸ ἔργο τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ*», ὅσον καὶ τοὺς γενικοὺς καὶ ἐπιγραμματικούς χαρακτηρισμούς,

Ὁ σταυρὸς αὐτὸς εἶναι δῶρο τῆς Χ.Α.Ε.Ε. πρὸς τὸν π. Γ. Μακρῆ

πὺν ἔγιναν γι' αὐτὸν ἀπὸ διαπρεπεῖς ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας. Τέτοιοι χαρακτηρισμοὶ δειγματοληπτικῶς εἶναι οἱ ἑξῆς:

Κατὰ τὸν αἰμίμηστο Μητροπολίτη Κορινθίας καὶ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς μακαριστὸ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδη, ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς «*προσέφερε εἰς τὸν Ἐφημεριακὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος ἕνα ὀλοκληρωμένον τύπον Ἐφημερίου ἱερέως*».

Ὁ αἰμίμηστος Καθηγητῆς Ἀμίλκας Ἀλιβιζάτος ἔγραψεν ὅτι ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς «*ὑπῆρξε πρωτοπόρος*», διότι «*ἐκ κλίσε-*

ως, μελέτης και φόβου Θεοῦ ἐγένετο ὑπόδειγμα ἱερατικῆς μορφώσεως».

Ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερόνυμος Κοτσώνης ὑπεγράμμισεν ὅτι ὁ π. Γεώργιος Μακρῆς «ὑπῆρξε μία ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία ἐκ τῶν σπανίων, ἡ δὲ μορφὴ του ἔχει ἐγχαραχθῆ ἀνεξίτηλως εἰς τὰς σελίδας τῆς Ἱστορίας τοῦ νεοελληνικοῦ ἐξυγιαντικοῦ θρησκευτικοῦ κινήματος».

Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης τόνισε ὅτι ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς ὑπῆρξεν «ἐκ τῶν ἀξιωτέρων ἐφημερίων, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέχρι σήμερον». Ὡς «κορυφαῖος ἐν Πειραιεὶ ἐφημέριος» ἀνέπτυξε «πρωτοποριακὴν ἐνοριακὴν δρᾶσιν».

Καὶ ὁ μακαριστὸς Καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας ἔγραψεν, ὅτι «ὁ ἅγιος Βασίλειος Πειραιῶς κατέστη πολὺ γρήγορα κέντρον χριστιανικῆς κινήσεως ἀξιολόγου, ὅπου ἐπισυνήχθησαν περὶ τὸν σεβαστὸν πρεσβύτερον νέοι ζηλωταὶ καλλιεργούμενοι ὑπ' αὐτοῦ πνευματικῶς, ἐκ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ἔπειτα εἰς τὴν θρησκευτικὴν κίνησιν τῆς πατρίδος οὐκ ὀλίγοι, δρῶντές τινες... ἀπὸ ἐπάλλξεων ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημοσιωτέρων ἀρκούντως ὑψηλῶν καὶ ὑπολογισίμων».

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι οἱ ἐφημέριοι τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Βασιλείου Πειραιῶς, ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ καθοδήγησι τοῦ προωθοῦντος τὴν ἀνάπτυξι τοῦ πολυπύχου ἀνακαινιστικοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. Καλλινίκου, θὰ ὀργανώσουν ἐκδηλώσεις μνήμης τοῦ ἀειμνήστου ἀνακαινιστοῦ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Πειραιῶς ἐξ ἀφορμῆς τῆς 130ετηρίδος τῆς γεννήσεως καὶ ἰδίως τῆς –κατὰ τὸ τέλος τοῦ προσεχοῦς Αὐγούστου– 60ετηρίδος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐπίσης, ἐκφράζομε τὴ βεβαιότητα, ὅτι πολλοὶ ἐφημέριοι, ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, σὲ κάτι θὰ θελήσουν νὰ μιμηθοῦν τὸν ἀείμνηστο πατέρα Γεώργιο Μακρῆ.

Βοηθήματα: Ε = Περιοδικὸ «Ἐνορία» –Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ ἱερέως Γεωργίου Σ. Μακρῆ, ἀρ.

43, 15 Φεβρουαρίου 1948. - Α = Περιοδικὸ «Ἀναγέννησις»– Ἀφιέρωμα εἰς τὸν πατέρα Γεώργιον Μακρῆν, ἀρ. 212-213, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1973. - Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἱερεὺς Γεώργιος Μακρῆς, Ε 53-54. – Βασιλείου, Ἐπ. Ταλαντίου (μετέπειτα Μητροπολίτου Λήμνου), Ὁ πρωθιερεὺς Γεώργιος Μακρῆς ὡς τελετουργός, Ε 54-55.– Ἀρχιμ. Δαμασκηνοῦ Κοτζιᾶ (μετέπειτα Μητροπολίτου Ναυπακτίας), Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς ὡς ἐξομολόγος, Ε 58-59.– Τοῦ ἰδίου, Ὁ ὑπῆρέτης τῆς θείας ἀγάπης πατὴρ Γεώργιος, Α 3. – Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ συμβολὴ τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ εἰς τὸ «νεοελληνικὸν χριστιανικὸν κίνημα», Ε 59-60.– Τοῦ ἰδίου, Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς ὡς πρωτοπόρος καὶ σκαπανεύς, Α 5-6.– Ἱερωνύμου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Μία σπανία ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία, Α 3.– Ἀθ. Κοτταδάκη, Συναξάρι τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, Ἀθῆναι 1972.– Δημ. Ἱ. Κουϊμουτσοπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς (Ἀνάμνησις), Ε 56-58.– Γεωργίου Ἐπ. Κρητικοῦ, Πρωτοπρεσβυτέρου, Ἐπιμνημόσυνο Λόγος εἰς τὸν πατέρα Γεώργιον Μακρῆν, Α 7. – Ε.Γ. Μ(υτιληναίου), Πρωτοπρεσβυτέρου, Τὸ ποιμαντικὸν ἰωβηλαῖον τοῦ πατρὸς Γ. Μακρῆ, Ε 60.– Μιχαήλ, Μητροπολίτου Κορινθίας (μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς), Πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς, Ε 50-51.– Νικ. Θ. Μπουγάτσου, Ὁ πατὴρ Γ. Μακρῆς, Α 3-4.– Τοῦ ἰδίου, Στοιχεῖα Ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς, Ἀθῆναι, 1953, σσ. 21-23.– Τοῦ ἰδίου, Γεώργιος Μακρῆς, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 8, Ἀθῆναι 1966, σσ. 520-523.– Τοῦ ἰδίου, Ἀφιέρωμα εἰς τὸν πατέρα Γεώργιον Μακρῆν, Α 1-3.– Π. Ἱ. Μπρατσιώτου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Εἰς ἀληθινὸς ἐφημέριος, Ε 55.– Τοῦ ἰδίου, Φωτισμένη ἐφημεριακὴ καὶ δημοσιογραφικὴ δρᾶσις, Α 4.– Παντελεήμονος Φωστίνη, Μητροπολίτου Χίου, Συναπαντήματα στὸ δρόμο τῆς ζωῆς, Ἀθῆναι 1954.– Παντελεήμονος, Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης (μετέπειτα Θεσσαλονίκης), Ὡς ποιμὴν ψυχῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ του, Ε 52-53.– Ἰωάννου Γρ. Τιμαγένους, Θεολόγου-Γυμνασιάρχου (μετέπειτα Ἐπιτίμου Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ), Ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γ. Σ. Μακρῆς καὶ ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, Ε 69-71. – Τοῦ ἰδίου, Ὁ Τελεουργός – Ὁ Ἐξομολόγος πατὴρ Γεώργιος, Α 8-10.– Παν. Τρεμπέλα, Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ὁ πρῶτος Καθηγητὴς, Α 5. (Τέλος)

Ἡ ἀπόδοση τῶν Ἀναγνωσμάτων

Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Χριστόδουλου

Εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν θεία λατρεία μας ἐκτὸς τῶν ψαλτῶν μελῶν ὑπάρχουν καὶ τὰ Ἀναγνώσματα εἴτε ἐκ τῆς Παλαιᾶς εἴτε ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκ τῆς Παλ. Διαθήκης εἶναι κυρίως οἱ Ψαλμοὶ καὶ οἱ Προφητεῖες, καθὼς καὶ κάποια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὰ ἱστορικά καὶ τὰ ὑπόλοιπα—πλὴν τῶν Ψαλμῶν—βιβλία. Ἐκ δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης οἱ Πραξαπόστολοι καὶ τὰ Εὐαγγέλια. Καὶ τὰ μὲν Εὐαγγέλια ἀποδίδουν εἴτε ὁ Διάκονος εἴτε ὁ Ἱερεύς, ἐνῶ τὰ λοιπὰ ὁ Ἀναγνώστης.

1. Ἡ χειροθεσία Ἀναγνώστου

Ἡ δαψιλῆς χρῆση στὴν θ. λατρεία ἀναγνωσμάτων ἐπέβαλε τὴν ὑπαρξὴ ἰδίας τάξεως κατωτέρων κληρικῶν, ποὺ ὀνομάζονται Ἀναγνώστες. Αὐτοὶ ἀναγορεύονται στὸ ἀξίωμα αὐτὸ μὲ τὴν χειροθεσία, ποὺ τελεῖται ἐκτὸς τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο, καὶ ἀποβλέπει στὴν παροχὴ τῆς εὐλογίας καὶ τῆς ἀδείας πρὸς ἀνάγνωσιν στὴν Ἐκκλησία τῶν ἀναγνωσμάτων. Ὁ μέλλων νὰ χειροθετηθεῖ εἰς Ἀναγνώστην ὀφείλει νὰ γνωρίζει τί ἔργον ἀναλαμβάνει καὶ πῶς πρέπει νὰ τὸ ἐπιτελέσει. Περὶ τούτου κάμνει λόγον ἢ εὐχὴ ποὺ ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεὸ ὁ Ἐπίσκοπος κατὰ τὴν χειροθεσίαν Ἀναγνώστου: «Δὸς αὐτῷ τῶν θείων Σου λογίων τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι, διαφυλάττων αὐτὸν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ».

Κατ' ἀρχὴν ἐκ τῆς εὐχῆς αὐτῆς συνάγεται ἓνα πρῶτο συμπέρασμα, ὅτι δηλ. εἶναι ἀντικανονικὴ καὶ ἀντιεκκλησιαστικὴ ἡ συ-

νήθεια ποὺ ἔχει καθιερωθεῖ καὶ παρατηρεῖται στοὺς Ἱ. Ναοὺς μας, νὰ ἀνέρχονται δηλ. στὸ ἱεροψαλτικὸ Ἀναλόγιο διάφοροι ἄσχετοι ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀναλαμβάνουν νὰ διαβάζουν αὐτοὶ τὰ ἀναγνώσματα, χωρὶς νὰ ἔχουν λάβει προηγουμένως χειροθεσία ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπόν τους. Δεύτερο συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀναγνωσμάτων δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν γραμματικὴν ἱκανότητα τοῦ Ἀναγνώστου, ἀλλὰ εἶναι καὶ ζήτημα τῆς θείας χάριτος, ἢ ὅποια ἱκανώνει τὸν ἄνθρωπο νὰ μελετᾷ πρῶτα τὰ θεῖα λόγια καὶ στὴ συνέχεια νὰ τὰ ἀποδίδει γιὰ ὅλο τὸ λαὸ ποὺ ἐκκλησιάζεται. Ἡ κατανόησις τῶν θείων λογίων δὲν εἶναι τόσο ὑπόθεσις μορφώσεως κατὰ κόσμον, ὅσο εἶναι ὑπόθεσις τῆς θείας χάριτος. Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἔφθασαν στὴ θέωσις καὶ στὸν ἁγιασμό μὲ πολὺ πνευματικὸ ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον συνήθως περιγράφουν στὰ κείμενά των, καὶ ἀπέκτησαν ἀληθινὴ θεογνωσίαν χωρὶς νὰ διαθέτουν περγαμηνῆς κοσμικῶν γνώσεων καὶ πτυχία Πανεπιστημίου. Ἐνῶ καὶ τὰ ἄλλα ἱερὰ κείμενα ποὺ συνέταξαν «ὑπὸ θεοῦ φερόμενοι Πνεύματος ἁγίου τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι» εἶναι καρπὸς τῆς θείας ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας μας. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι τὰ ἱερὰ κείμενα δὲν εἶναι ἀπλᾶ ἠθικολογικὰ κείμενα, ποὺ μᾶς προτρέπουν νὰ γίνουμε ἀπλῶς καλοὶ καὶ χρήσιμοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ εἶναι «ἡ ἄνωθεν σοφία», ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς ἐκείνους ποὺ διαθέτουν καθαρὰς αἰσθήσεις γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν «τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας», τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἔχει ἀποκρύψει «ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν» καὶ ἔχει ἀποκαλύψει στὰ κατὰ κόσμον νήπια. Δὲν νοεῖται, μὲ ἄλλα λόγια, νὰ ὑπάρ-

χει ἀναγνώστης, πού ἀναλαμβάνει νὰ ἀποδώσει τὰ ἀναγνώσματα χωρὶς προηγουμένως νὰ τὰ ἔχει ἐνστερνισθεῖ κατὰ βάθος, μελετώντας τὰ «*ἡμέρας καὶ νυκτός*», ὡς θεῖα καὶ σωτήρια λόγια. Ὅπως καὶ δὲν νοεῖται πιστὸς ἐκκλησιαζόμενος πού ζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ χωρὶς νὰ διαθέτῃ τὰ πνευματικὰ ἐκεῖνα αἰσθητήρια πού θὰ τὸν καταστήσουν ἱκανὸ νὰ προσδεχθεῖ αὐτὴν τὴν σοφία. Γιὰ τοῦτο τὸ λόγο καὶ πρὶν ἀκούσουμε στὴν Ἐκκλησία τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀνάγνωσμα, τὸ *Εὐαγγέλιο*, πού περιέχει τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὁ ἱερεὺς ἀναπέμπει στὸν Θεὸ μὴν εἰδικὴ εὐχὴ μὲ τὴν ὁποία παρακαλεῖ τὸν Κύριο νὰ λάμψῃ μέσα στὶς ψυχὲς τῶν πιστῶν «*τὸ τῆς Αὐτοῦ Θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς*» καὶ νὰ διανοίξῃ τοὺς πνευματικούς τῶν ὀφθαλμούς «*εἰς τὴν τῶν Εὐαγγελικῶν Του Κηρυγμάτων κατανόησιν*». Καὶ τρίτον, ὁ Ἀναγνώστης ὀφείλει νὰ ζῆ βίον ἀμεμπτον, ὅπως αὐτὸ ἰσχύει γιὰ ὅλους τοὺς κληρικούς, ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους, ὥστε νὰ μὴ γίνεταί πρόσκομμα στὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ὁ τυχὸν ἄστατος βίος τῶν.

Κατὰ συνέπειαν, πρέπει ὁ μέλλων νὰ ἀναλάβῃ τὸ καθῆκον νὰ διαβάζῃ τὰ ἀναγνώσματα στὴν Ἐκκλησία νὰ εἶναι χειροθετημένος Ἀναγνώστης καὶ ἂν δὲν εἶναι νὰ μὴ τολμᾷ ὁ ἴδιος νὰ ἀσκεῖ αὐτὸ τὸ ἔργο, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ τοῦ προσφέρεται μιὰ τέτοια δυνατότης. Πρέπει, ἐπίσης, νὰ ζῆ βίον συνεπῆ καὶ σύμφωνο μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ πλεόν νὰ διαθέτῃ μὀρφωση, ὀρθοφωνία καὶ καλὴ ἄρθρωση. Ἡ γραμματολογικὴ μὀρφωση τὸν καθιστᾷ ἱκανὸν νὰ ἀποδίδῃ σωστὰ τὰ σημεῖα στίξεως καὶ νὰ κατανοεῖ πρῶτος αὐτὸς τὴν ἔννοιαν τῶν ἀναγνωσσομένων, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ τὴν μεταδίδῃ καὶ στοὺς ἀκροατὲς του, ἐνῶ ἡ καλὴ ἄρθρωση τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀποδίδῃ τὶς λέξεις μὲ τὸν ὀρθὸ τρόπο, γιὰ νὰ γίνονται ἀντιληπτές ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς καὶ νὰ μὴ χάνεταί ἡ συνέχεια τοῦ λόγου. Ἡ κακὴ ἄρθρωση εἶναι ἡ αἰτία πού ἀλλοιώνονται τὰ φωνήεντα ἢ «*τρώγονται*» ὀλόκληρες συλλαβές, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ μπορεῖ ὁ ἐκκλησιαζόμενος νὰ παρακολουθήσῃ τὶς

ἔννοιες. Ἄν μάλιστα λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸ ὅπωςδῆποτε ὑψηλὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα στὸ ὁποῖο εἶναι γραμμένα τὰ ἱερά μας κείμενα, ἀντιλαμβάνεται τὴν δυσκολία πού ἔχουν πολλοὶ πιστοὶ νὰ κατανοήσουν τὶς ἔννοιές των, ἰδίως ὅταν αὐτὸς πού τὰ ἀποδίδῃ δὲν τοὺς διευκολύνῃ εἰς τοῦτο μὲ μίαν καλὴ καὶ κατ' ἔννοιαν ἀνάγνωση.

2. Ἐμμελὴς ἀνάγνωση

Ἡ λέξη *ἀνάγνωσμα* σημαίνει κάτι πού διαβάζεται καὶ ἐπομένως δὲν ψάλλεται. Θὰ μπορούσε ἐπομένως κάποιος νὰ καταλήξῃ σὲ ἓνα πολὺ ἀπλὸ συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ τὰ ἀναγνώσματα στὴν Ἐκκλησία διαβάζονται, ὅπως διαβάζουμε φωναχτὰ μὴν ἐφημερίδα ἢ ἓνα ὁποιοδῆποτε κείμενο ἢ ἓνα ποίημα. Ἐν τούτοις θὰ πρέπει νὰ ποῦμε, ἐπικαλούμενοι τὴν μακραίωνη παράδοσή μας, ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ Παλαιοδιαθηκικὰ καὶ Καινοδιαθηκικὰ ἀναγνώσματα ἔχουν ἓνα ἰδιαίτερο τρόπο ἀπόδοσης, πού δὲν εἶναι οὔτε κοσμικὸ διάβασμα, οὔτε πλῆρες ψάλσιμο. Ὁ τρόπος αὐτὸς λέγεται *ἐμμελὴς ἀπαγγελία*. Δηλαδὴ διάβασμα μὲν, ἀλλὰ μὲ μὴν ἀπλή καὶ λιτὴ μελωδικότητα. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἐκφωνητικῆς ψαλμωδίας ὀνομάζεται *λογοαιδικὸ μέλος*, καὶ εἶναι ἀρχαιότατο. Τοῦτο σήμερον συμβαίνει κατὰ τὴν ἀπόδοση κυρίως τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος. Χρειαζοῦνται ὅμως καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ κάποιες διευκρινίσεις.

α. Ὁ *λογοαιδικὸς τρόπος ἀπαγγελίας* ἐφαρμόζεται κυρίως στὰ ἐν χρήσει στὴν θ. λατρεία μας κυρίως ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα, ἐξαιρουμένων τῶν *Ψαλμῶν*, καθὼς καὶ σὲ ὀρισμένα ἄλλα ἱερά κείμενα, ὅπως εἶναι οἱ *Οἴκοι τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου*, τὸ «*Ἄσπιλε...*», τὸ «*Καὶ δὸς ἡμῖν...*» κ.ἄ. Ἐπομένως, οἱ *Προφητεῖες*, οἱ *Πραξαπόστολοι* καὶ τὰ *Εὐαγγέλια* κατὰ βάσιν εἶναι αὐτὰ πού ἀποδίδονται μὲ τὸ σύστημα τῆς *ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας*. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ Ἀποστολικὰ καὶ *Εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα*

τοῦτο ἰσχύει. Δὲν τηρεῖται ὁμως ὁ τύπος τῆς λογαιοδικῆς ἀποδόσεως γιὰ τὶς Προφητεῖες πού διαβάζονται συνήθως στὸν Ἑσπερινό. Καὶ τοῦτο εἶναι ἓνα σημεῖο πού πρέπει νὰ προσεχθεῖ. Πρέπει δηλαδή νὰ ἐπανέλθει ἡ παλαιὰ μέθοδος ἀποδόσεως καὶ τῶν Προφητειῶν μὲ ἐμμελῆ ἀπαγγελία. Στὴν ἴδια βέβαια κατηγορία τῆς ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας ὑπάγονται καὶ οἱ ἐκφωνητικές μελωδίες πού χρησιμοποιοῦν οἱ διάκονοι καὶ οἱ ἱερεῖς γιὰ τὶς ἰδικές των δεήσεις καὶ ἐκφωνήσεις. Τὰ Εἰρηνικά, τὰ Πληρωτικά, οἱ Ἐκτενεῖς, οἱ ἄλλες ἐκφωνήσεις ἀνήκουν στὰ ἐκφώνως ἀποδιδόμενα ἀναγνώσματα.

β. Μερικοὶ Ἀναγνώστες ἢ ἱερεῖς, ἀποδίδοντες οἱ μὲν τὰ Ἀποστολικά, οἱ δὲ τὰ Εὐαγγελικά ἀναγνώσματα, παρασύρονται ἀπὸ τὸν οἴστρο τῆς μουσικῆς δεξιοτεχνίας των, καὶ μετατρέπουν τὴν ἐμμελῆ ἀνάγνωση σὲ σύνθετη, στρυφνὴ καὶ ἐξεζητημένη μελωδικὴ γραμμὴ, πού συναγωνίζεται κατ' ἤχον τὰ ψαλλόμενα μέλη. Τοῦτο συμβαίνει ἀπὸ κενοδοξία, γιὰ ἐπίδειξη τέχνης καὶ ἀπόσπαση ἐπαίνων. Μόλις ὁμως καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσουμε ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτη μιὰ τέτοια ἐπιδίωξη καὶ μάλιστα διαρκούσης τῆς θείας λατρείας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀξιώνεται νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεὸ καὶ αἰσθάνεται τὴν οὐτιδανότητά του.

Θεολογικὰ μάλιστα λέγεται ὅτι «τὸ θέμα τῆς ἐμμελοῦς ἢ μὴ ἀπαγγελίας τῶν ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων κατὰ τὴ θεία λειτουργία δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄσχετο μὲ τὴν ἐσχατολογικὴ ἢ μὴ προσέγγιση τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἡ ἀνάγνωση ἐνὸς κειμένου μὲ σκοπὸ διδακτικὸ καὶ ἠθικοπλαστικὸ διαφέρει ριζικὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσή του μὲ πνεῦμα δοξολογικόν. Στὴν πρώτη περίπτωση οἱ λέξεις συλλαμβάνονται καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον λόγο. Στὴ δεύτερη περίπτωση οἱ λέξεις “πλατύνονται” γιὰ νὰ “περιλάβουν” καὶ “καταλάβουν” αὐτὲς τὸν ἀνθρώπινον λόγο. Εἶναι φανερό ὅτι τὸ δεύτερο αὐτὸ εἶδος ἀναγνώσεως προσκρούει εὐθέως στὸν ὀρθολογισμό, ὁ ὁποῖος ἀξιώνει τὴν “κατάληψη” τῆς ἀλή-

θειας ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον λόγο» (Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης).

γ. Κατὰ τὰ τελευταῖα 100 χρόνια ἄρχισε μιὰ κίνηση γιὰ κατάργηση τοῦ λογαιοδικοῦ τρόπου ἐκφορᾶς τῶν ἀναγνωσμάτων, μὲ τὴν πρόφαση ὅτι εἶναι τρόπος «ἐπίρρινος» καὶ κακόζηλος, ὡς γράφει ὁ Ἄλ. Παπαδιαμάντης. Γράφει μεταξὺ ἄλλων ὁ πολὺς κοσμοκαλόγερος: «Εὖρον δὲ καὶ τινὰς ἱερεῖς πεισθέντας εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν ξενοφρόνων ἐκείνων κατήγγησαν αὐθαιρέτως τὸν λογαιοδικὸν τρόπον καὶ ἀπαγγέλλουσι τὰς περικοπὰς τῶν θείων ρημάτων δι' ἀπλῆς ἀναγνώσεως. Εἰς τοὺς τούτους ἱερεῖς πρέπει ν' ἀπαγορευθῆ ἄρμοδίως ἡ καινοτομία αὕτη». Πρόκειται γιὰ ἀντιπαραδοσιακὴ παρέκκλιση, ὅπως ἐπίσης τέτοια παρέκκλιση εἶναι καὶ ἡ ἄλογη ἐπιφόρτιση τῆς ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας μὲ ἄμετρος μελισματικούς ἐμπλουτισμούς, πού ὀφείλονται, ὡς προελέχθη, στὴν κενόδοξη προβολὴ φωνητικῆς καὶ μουσικῆς δεξιοτεχνίας τοῦ Ἀναγνώστη.

Κάποιες ἐλαφρὲς παραλλαγές ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἀπλῆ μουσικὴ γραμμὴ θὰ μπορούσαν νὰ γίνονται ἀνεκτές κατ' ἀραιὰ διαστήματα πρὸς ποικιλίαν τῆς φωνητικῆς μονοτονίας, ἀλλὰ χωρὶς νὰ μετατρέπουν τὴν ἐμμελῆ ἀνάγνωση σὲ ψάλσιμο. Τέτοιες παραλλαγές θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς ὅτι εἶναι εὐλογες στὶς περιπτώσεις πού θέλει κανεὶς νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἐρωτηματικόν, ἢ μιὰν ἱκεσία, ἢ νὰ τονίσῃ ἀξιοχρῆως μιὰ λέξη ἢ μιὰ φράση τοῦ κειμένου, πρὸς πληρέστερη κατανόησή της. Ἄλλες ὁμως περιπτώσεις θὰ πρέπει νὰ ἀποκλεισθοῦν.

δ. Οἱ «χῦμα» ἀναγνώσεις ἀφοροῦν κυρίως στὸ Ψαλτήριον, μπορεῖ ὁμως νὰ ἀφοροῦν καὶ διάφορες εὐχές ἢ καὶ ὕμνους ἀκόμη, ὅταν πρόκειται γιὰ ἀνεπίσημες Ἀκολουθίες, ὡς λ.χ. Μικροὺς Ἑσπερινούς. Γενικὰ θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι γιὰ τὴν ἐκφωνητικὴ ἢ τὴν χῦμα ἀπόδοση τῶν ἀναγνωσμάτων ἔχουν δημιουργηθεῖ δύο σχολές, ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πού ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο Ναυπλιώτη, τὸν Κ. Ψάχο, τὸν Σίμωνα Καρρᾶ κ.ἄ., καὶ ἡ Ἀθη-

ναϊκή με εκπροσώπους της τὸν Σπ. Περιστέρη, καὶ τοὺς π. Γ. Βαλληνδρά, Ε. Μπονώρα, Ἀθαν. Τσούμαρη κ.ἄ.

ε. Τὸ Β' Πανελλήνιο Μουσικολογικὸ Συνέδριο, ποὺ συγκλήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸν Νοέμβριο τοῦ 2001 ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἱ. Συνόδου, εἶχε ὡς θέμα του τὴν ἐκφωνητικὴ ἀπόδοση τῶν ἀναγνωσμάτων.

3. Εἰδικές τελετουργικές ὁδηγίες

α. Ὁ Ἀναγνώστης προκειμένου νὰ ἀποδώσει τὸ ἀνάγνωσμά του πρέπει νὰ ἔχει περιβληθεῖ τὸ ἱερὸ ράσο γιὰ λόγους λειτουργικῆς εὐπρέπειας, ἱεροπρέπειας, σεμνότητος καὶ παραδοσιακότητος. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ εἶναι κάποιος Ἀναγνώστης καὶ νὰ μὴ διαθέτει ράσο. Ἀρκετοὶ Ἀναγνώστες φαίνεται ὡς νὰ ἐντρέπονται νὰ περιβληθοῦν μὲ ράσο. Τὸ ἴδιο δυστυχῶς ἰσχύει καὶ γιὰ ὠρισμένους Ἱεροψάλτες. Ὅλα αὐτὰ εἶναι φαινόμενα παρακμῆς ποὺ πρέπει νὰ ἐκλείψουν τὸ συντομότερο. Οἱ Ἱ. Ναοὶ πρέπει νὰ φροντίσουν νὰ ἐξασφαλίσουν στοὺς Ψάλτες καὶ Ἀναγνώστες των καλὰ καὶ εὐπρεπῆ καθαρὰ ράσα, ραμμένα στὰ μέτρα των, ὥστε νὰ ἐκλείψει καὶ τὸ γελοῖο φαινόμενο κοντῶν ράσων. Τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ γιὰ τὰ ράσα τῶν Νεωκόρων.

β. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου παραλαμβάνει ὁ Ἀναγνώστης ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη. Ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως καὶ παραμένει στὸ κέντρον τοῦ Σολέα, ἀπὸ ὅπου ἀποδίδει τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος, ὁ Ἀναγνώστης δέχεται τὴν εὐλογία τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ «*Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγνώσκοντι*», ποιεῖ σχῆμα στρεφόμενος πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ παραδίδει τὸ βιβλίον ἀσπαζόμενος τὴν δεξιάν του, καὶ ἀποσύρεται στὸ Ἀναλόγιο. Θέμα ἔχει τεθεῖ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τῆς παραλαβῆς ἢ μὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀποστόλου ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἱερέως, ἐπειδὴ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀνήκει στὸ Ἀναλόγιο, ὅπου

εὐρίσκεται καὶ ὁ Ἀναγνώστης καὶ ὄχι στὸ Ἅγιον Βῆμα, ὅπου ὑπάρχουν τὰ βιβλία ποὺ ἀνήκουν στὸν ἱερὸ αὐτὸ χῶρο, π.χ. τὸ *Εὐαγγέλιον*, τὸ *Ἱερατικόν* κ.λπ. Ὡστόσο πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ παραλαβὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀποστόλου ἀπὸ τὸ χεῖρι τοῦ ἱερέως ἐνέχει ἓνα συμβολικὸ χαρακτήρα, δηλοῖ δηλαδή τὴν πνευματικὴ σχέση καὶ ἐξάρτηση καὶ τοῦ Ἀναγνώστη ἀπὸ τὸν λειτουργὸ ἱερέα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ μικρὰ αὐτὴ παρέκκλιση –ἂν ἔτσι χαρακτηριστεῖ– «*οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον*» καὶ δὲν ἐπηρεάζει σέ τίποτε τὴν λειτουργικὴ τάξη, ἐνῶ συνιστᾶται ἐκθύμως ὡς συντελεστικὴ οὐσιώδους διδαχῆς.

γ. Τὴν ἐμμελῆ ἀπαγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου ὁ Ἀναγνώστης ἀποδίδει κατ' ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, δηλαδή μὲ τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν λαό. Ἔτσι διευκολύνεται ἡ κατανόηση τοῦ κειμένου εὐκολότερα. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἐπικρατεῖ ἡσυχία, ὥστε ἀπερίσπαστος ὁ λαὸς νὰ ἀκροᾶται. Μὲ τὸ τέλος τοῦ ἀναγνώσματος καὶ μετὰ τὸ «*Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγνώσκοντι*» ἀρχίζει ἡ μελωδικὴ ψαλμωδία τοῦ «*Ἀλληλουϊαρίου*» κατὰ τὸν ἦχον τῆς ἑβδομάδος. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴ ὁ μὲν διάκονος θυμιᾷ, ὁ δὲ ἱερεὺς ἐν συνεχείᾳ παραδίδει τὸ *Εὐαγγέλιον* στὸν διάκονο –ἐὰν ὑπάρ-

χει-, ό όποίος μεταβαίνει στον Ἄμβωνα και ἀναμένει τήν λήξη τοῦ «Ἀλληλουϊαρίου» γιά νά ἀρχίσει τήν ἐμμελῆ ἀπαγγελίαν τοῦ Εὐαγγελίου. Μετά τό «Σοφία· Ὁρθοί...» και τό «Εἰρήνη πᾶσι», ἀκολουθεῖ τό «Ἐκ τοῦ κατὰ ... ἁγίου Εὐαγγελίου τό ἀνάγνωσμα».

Ὁ ψάλτης «Δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι» και τό «Πρόσχωμεν», μετά τό όποίον ἀμέσως ἀρχίζει ἡ ἀπόδοση τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

δ. Τό Εὐαγγέλιον ἀποδίδεται ἐμμελῶς μέ σεμνότητα, χωρίς ἐξεζητημένους λαρυγγισμούς και μέ τόν ἀνάλογο πρὸς τήν ἱερότητα σεβασμό. Τά λόγια τοῦ Κυρίου ἐπιβάλλεται νά λέγονται μέ μεγάλη προσοχή, λιτότητα, ἱεροπρέπεια και ἐκκλησιαστικότητα. Ἀπόβλητα εἶναι φαινόμενα αὐτοπροβολῆς και ἀσεβείας. Τά θεῖα λόγια δέν εἶναι λόγοι ἀνθρώπου, εἶναι λόγοι ζωῆς και σωτηρίας.

ἐπίσης ἀποδίδονται μέ τόν ἴδιο τρόπο, χωρίς ἐξεζητημένες μουσικές γραμμές και λαρυγγισμούς πού δέν προσιδιάζουν στόν ἱερό χῶρο τῆς λατρείας.

γ. Οἱ μέλλοντες νά ἀποδώσουν τὰ ἀναγνώσματα καλόν εἶναι, ἐφ' ὅσον δέν διαθέτουν ἱκανήν πείραν, νά προετοιμάζονται ἀπό τό σπίτι των, διαβάζοντας μέ ἐπιμέλεια τὰ κείμενα πού πρόκειται νά ἀποδώσουν, ὥστε νά ἀποφεύγονται, κατὰ τό δυνατόν, παρατονισμοί, παραβιάσεις τῶν κανόνων τῆς στίξεως και γενικῶς ἀλλοιώσεις τῶν κειμένων, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ ἀσέβεια και πρὸς τὰ ἱερά κείμενα και πρὸς τήν παράδοσή μας.

δ. Τήν ἀνάγκην προετοιμασίας ἐπιβάλλει και ἡ παρατηρούμενη γλωσσική και γραμματολογική ἔκπτωση τῶν νεωτέρων γενεῶν, ἡ όποία ἐπεκτείνεται μᾶλλον ἀντί νά περιορίζεται.

ε. Ἐπειδή τὰ κείμενα, ἰδίως τῶν Ἀποστόλων, εἶναι δυσνόητα, ἡ ἀπόδοσή των πρέπει νά γίνεται ἀπό τοὺς Ἀναγνώστες μέ περισσή προσοχή, ὥστε ἡ ὀρθή ἀπόδοσή των νά διευκολύνει τοὺς ἀκροατές στήν κατανόησή των. Εἰς τοῦτο συμβάλλει και ἡ δημοσίευση τοῦ κειμένου στήν «Φωνή τοῦ Κυρίου», ἀπό ὅπου μποροῦν ὅσοι θέλουν νά παρακολουθοῦν τό κείμενο. Θά ἦτο δέ εὐχῆς ἔργον, ἂν οἱ ἐνορίες μας ἀπεφάσιζαν νά ἐκτυπώνουν γιά κάθε Κυριακή τὰ κείμενα τῶν Ἀποστολικῶν και τῶν Εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων μέ τήν ἐγκεκριμένη ἀπόδοση τῶν στήν καθομιλούμενη γλώσσα. Ἔτσι θά συνέβαλαν πολύ στήν λειτουργική ἀνανέωση πού ἐπιδιώκουμε.

στ. Στό σημεῖο αὐτό ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἀναγγείλω ὅτι μέ ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐκτυπώνεται τό «Ἐκλογάδιον», πού θά περιέχει τοὺς Ἀποστόλους και τὰ Εὐαγγέλια ὅλων τῶν Κυριακῶν και τῶν μεγάλων ἑορτῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ μέ τήν ἐρμηνευτική των ἀπόδοση, πρὸς χρῆσιν ὑπὸ τῶν πιστῶν. Πρόκειται γιά σημαντικό βοήθημα πού ἀξίζει νά συστήσετε στοὺς ἐνορίτες σας.

4. Τελικές παρατηρήσεις

α. Ἐκ τῶν ἀναπτυχθέντων συνάγεται ὅτι ἡ ἐμμελής ἀπαγγελία τῶν ἀναγνωσμάτων συμπεριλαμβάνει ἐκτὸς τῶν Ἀποστολικῶν και Εὐαγγελικῶν κειμένων και τίς Προφητείες.

β. Οἱ ἐκφωνήσεις διακόνου και ἱερέως

Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ ΣΤΑΡΕΤΣ

Τοῦ Μιχ. Κ. Μακράκη, Ὁμοτ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

«Σέ ὅλη τήν περιοχή διαδόθηκε ἡ φήμη γιά τήν [θαυματουργή] θεραπευτική δύναμη τοῦ στάρετς, ὅπως τὸν χαρακτήριζαν τώρα...» (Ἀπό τὴν νουβέλα τοῦ Λ. Τολστόϊ γιά τὸν πατέρα Σέργιο, κεφ. VI).

Ἀπὸ τότε πού ὁ ἱερομόναχος π. Σέργιος ἀποτραβήχτηκε στὸ ἐρημητήριό του, στὸ Ταμπίνο, ζοῦσε μιὰ ζωὴ ὀλοένα καὶ πιὸ ἀσκητική, μὲ νηστεία κάθε μέρα καὶ πιὸ αὐστηρή. Στὴν ἀρχὴ δεχόταν ὅσα τρόφιμα τοῦ ἔφεραν οἱ ἐπισκέπτες του, γιά νὰ περιοριστεῖ τελικά σ' ἓνα μαῦρο ψωμί μονάχα τὴν ἐβδομάδα, μοιράζοντας τὰ ὑπόλοιπα στοὺς φτωχοὺς. Περνοῦσε τὶς μέρες του μὲ προσευχὴ καὶ συζητοῦσε μὲ ὅσους ἔρχονταν νὰ πάρουν κάποια συμβουλή. Ἐβγαίνε τρεῖς φορές ὅλο τὸ χρόνο γιά νὰ πάει στὴν Ἐκκλησία καὶ ὅσες φορές ἀκόμα εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ νερὸ καὶ ξύλα.

Τέτοια, λοιπόν, ἦταν ἡ ζωὴ του στὸ ἐρημητήριο, ὥσπου πέντε χρόνια ἀπὸ τὴν παραμονή του ἐκεῖ συνέβη τὸ περιστατικὸ μὲ τὴν Μακόφκινα. Τὴ γυναίκα, δηλαδή, πού χρησιμοποίησε ὁ Διάβολος γιά νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν πατέρα Σέργιο. Ἡ μετάνοια καὶ τὸ κλεισμό της σὲ μοναστήρι προξένησε τόση ἐντύπωση, πού ἄρχισε ἀπὸ τότε νὰ διαδίδεται ἡ φήμη του παντοῦ. Μία φήμη πού, ὅπως γίνεται συχνά, μεγαλοποιοῦσε τὴν πραγματικότητα. Ἔτσι οἱ ἐπισκέπτες του πλήθαιναν ὀλοένα. Διάφοροι μοναχοὶ ἐγκαταστάθηκαν κοντὰ στὸ κελί του. Μὲ τὸν καιρὸ, χτίστηκε μιὰ ἐκκλησία, καθὼς καὶ ξενώνας. Ἄρχισαν νὰ καταφτάνουν προσκυνητὲς καὶ ἀπὸ τὶς ἀπόμακρες ἀκόμα περιοχές. Καὶ ἄλλοι πολλοί, πού ἔφεραν στὸν πατέρα Σέργιο ἀσθενεῖς, μιᾶς καὶ εἶχε ἀποκτήσει στὸ μεταξὺ τὴ φήμη τοῦ θεραπευτῆ.

Τὴν πρώτη θεραπεία ἔκαμε κατὰ τὸν ὄγδοο χρόνο τῆς παραμονῆς του στὸ ἐρημητήριο. Τότε πού μιὰ μητέρα τοῦ ἔφερε τὸ δεκατετράχρονο παιδί της, παρακαλώντας τον μὲ δάκρυα στὰ μάτια νὰ τὸ θεραπεύσει. Ὅμως, αὐτὸς δὲν θεωροῦσε ἱκανὸ τὸν ἑαυτό του γιά θεραπευτὴ. Καὶ μόνο στὴ σκέψη ὅτι μποροῦσε νὰ κάμει μιὰ θεραπεία, τὸ θεωροῦσε μεγάλη ἁμαρτία, μιὰ ἀλαζονεία. Γι' αὐτὸ καὶ ἀρνήθηκε στὴν ἀρχή, λέγοντας στὴ δύ-

στυχη μητέρα, πού τὸν παρακαλοῦσε, ὅτι μονάχα ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς πού θεραπεύει. Τελικά, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιμονή της, τοῦ φάνηκε ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσει, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴ σκέψη ὅτι ἡ πίστη αὐτῆ τῆς γυναίκας ἦταν ἐκείνη πού θὰ μποροῦσε νὰ σώσει τὸ παιδί της καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ γινόταν ἀπλῶς ἓνα ἀσήμαντο ὄργανο τοῦ Θεοῦ. Ἐβαλε, λοιπόν, τὸ χέρι του πάνω στὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ καὶ προσευχήθηκε. Ἡ μητέρα πῆρε τὸ παιδί της κι ἔφυγε καὶ μετὰ ἓνα μῆνα τὸ παιδί αὐτὸ θραυεῦτηκε. Καὶ τότε σὲ ὅλη «τὴν περιοχή διαδόθηκε ἡ φήμη γιά τὴν ἱερὴ [θαυματουργική] θεραπευτική δύναμη τοῦ στάρετς, ὅπως τὸν χαρακτήριζαν τώρα» (Otets Sergi, κεφ. VI, σελ. 75). Ἀπὸ τότε, μέρα μὲ τὴ μέρα, κατέφθαναν στὸν πατέρα Σέργιο πολλοὶ ἄρρωστοι, ἄλλοι μὲ τὰ πόδια κι ἄλλοι μὲ κάποιο μεταφορικὸ μέσο. Κι ἐφόσον ἔκαμε τὴν ἀρχή, δὲν μποροῦσε ν' ἀρνηθεῖ τὴ θεραπεία σὲ ὅσους ἔρχονταν νὰ τὸν παρακαλέσουν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς θεραπεύονταν καὶ ἡ φήμη του γινόταν ὅλο καὶ πιὸ μεγάλη.

Ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐννιά χρόνια πού εἶχε κάμνει στὸ μοναστήρι, πέρασαν ἄλλα δεκατρία χρόνια στὸ ἐρημητήριό του. Καί, παρότι ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, τὰ μαλλιά του, ἂν καὶ ἀραιωμένα ἀρκετά, ἐξακολουθοῦσαν νὰ διατηροῦνται μαῦρα, ὡστόσο ἡ σεβάσμια μορφή του, μὲ τὴ μακριὰ καὶ ψαρή γενειάδα, τὸν ἔκανε νὰ φαίνεται ἓνας ἀληθινὸς στάρετς, ἓνας ἅγιος. Τέτοιος, καὶ μάλιστα ἓνας ἐκλεκτὸς ἅγιος, ὅπως τὸν θεωροῦσαν ὅλοι αὐτοὶ πού ἔτρεχαν κοντὰ του, ἄλλος γιά θεραπεία καὶ ἄλλος γιά κάποια συμβουλή.

Ὅμως, παρόλο τὸ θαυμασμὸ πού τοῦ ἔδειχναν οἱ ἄλλοι, ὁ ἴδιος ἀποροῦσε συχνά πὼς γινόταν αὐτός, ὁ Στεπὰν Κασάτσκι, ν' ἀναδειχθεῖ τόσο ἐξαιρετικὸς ἅγιος κι ἓνας «πραγματικὸς θαυματουργὸς» (κεφ. VII, σελ. 82). Γιά τὴν ἱκανότητά του αὐτῆ δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ἀμφιβολία. Τὸ διαπίστωσε καὶ ὁ ἴδιος καθημερινὰ μὲ τὰ θαύματα πού ἐπιτελοῦσε. Τὰ θαύματα πού τὸν ἔκαναν ἅγιο στὰ μάτια τῶν ἄλλων, ὄχι ὅμως καὶ στὰ δικά του. Γι' αὐτὸ κι ἀναρωτιόταν ἂν ἔκαμε καλὰ πού ἀνέλαβε μιὰ τέτοια θέση. Μία θέση πού, ὅπως πί-

στευε, δέν ἦταν δικῆς του ἐπιλογῆς, ἀλλὰ τοῦ τῆν ἐπέβαλλαν μᾶλλον οἱ ἀνώτεροί του, ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ. Αὐτοὶ πού τὸν χρησιμοποιοῦσαν ὡς ἓνα μέσο, γιὰ νὰ προσελκύει, μὲ τὴν θεραπευτικὴ του ἰκανότητα, ἐπισκέπτες καὶ δωρητὲς πρὸς ὄφελος τοῦ ιδρύματος. Γιὰ νὰ τὸν διευκολύνουν στὸ ἔργο του, τὸν εἶχαν ἀπαλλάξει ἀπὸ κάθε εἶδους ἐργασία. Τὸ μόνον πού ζητοῦσαν ἀπὸ αὐτὸν ἦταν ἡ συγκατάθεσή του νὰ θεραπεύει καὶ νὰ εὐλογεῖ τοὺς ἐπισκέπτες, μένοντας ἔτσι πάντα συνεπῆς στὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ γι' ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Γιὰ μεγαλύτερη διευκόλυνσή του, εἶχαν καινούσιες ὀρισμένες μέρες ἐπισκέψεων, ἐξασφαλίζοντας μάλιστα ιδιαίτερη αἴθουσα γιὰ τοὺς ἄντρες. Κι ἀκόμα, γιὰ νὰ προστατέψουν τὸν ἴδιο ἀπὸ τὸν πολὺ κόσμον πού ἐπέφτε πάνω του, ὅταν βρισκόταν ἔξω, εἶχαν ἀπομονώσει ἓνα μέρος μὲ ξύλινα κάγκελα, ἀπ' ὅπου μποροῦσε νὰ εὐλογεῖ τοὺς ἐπισκέπτες του, χωρὶς τὸν κίνδυνον νὰ τὸν ρίξουν κάτω, ιδιαίτερα οἱ γυναῖκες πού συνωστίζονταν γύρω του.

Τόσοι ἄνθρωποι, πού τώρα καὶ χρόνια τὸν περιτριγύριζαν, ἄρχισαν κάποτε νὰ τὸν κουράζουν. Πίστευε πὼς ἦταν γι' αὐτοὺς ἓνα ἀναμμένο φῶς. Καὶ χαιρόταν γι' αὐτό, γιὰ τοὺς ἐπαίνους πού ἄκουε γύρω του. Ὅμως, ὅσο περισσότερο τὸ πίστευε, τόσο καὶ πιὸ πολὺ ἔνωθε νὰ σβῆνει τὸ θεῖο φῶς τῆς ἀληθείας πού εἶχε ἄλλοτε μέσα του. Συχνὰ ἀναρωτιόταν —καὶ ἦταν τόσο βασιανιστικό, ὅσο δέν μποροῦσε νὰ ἀπαντήσῃ— γιὰ ὅ,τι ἔκανε, κατὰ πόσον τὸ ἔκανε γιὰ τὸ Θεὸ καὶ κατὰ πόσον γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. «Ἐνωθε στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του ὅτι ὁ διάβολος ἀντικατέστησε ὅλη του τὴ δραστηριότητα γιὰ τὸ Θεὸ μὲ τὴ δραστηριότητα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους» (Otets Sergi, κεφ. VII, σελ. 77).

Αὐτὴ ἡ δέσμευσή του στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀνθρώπων τὸν ἔφερε κάποτε σὲ ἀδιέξοδο καὶ γεννήθηκε μέσα του ἡ ἐπιθυμία νὰ δραπετεύσει. Προμηθεύτηκε μίαν μπλούζα μουζικου, ἓνα πανταλόνι, μανδύα (καφτάνι) καὶ σκουῖφο. Καί, μὲ τὰ ρούχα αὐτά, ἐτοιμάστηκε νὰ κόψῃ τὰ γένια καὶ τὰ μαλλιά του, γιὰ νὰ φύγει, νὰ πάει κάπου νὰ κρυφτεῖ. Αὐτὴ ἡ τάση γιὰ φυγὴ ἦταν συνηθισμένη τῆν ἐποχὴ πού ἔγραφε ὁ Τολστόϊ τὴ νουβέλα του γιὰ τὸν πατέρα Σέργιο. Πολλοὶ τότε ἔβαζαν ρούχα μουζικου καὶ πήγαιναν νὰ ζήσουν μὲ τοὺς χωρικοὺς. Μία τέτοια τάση εἶχε γεννηθεῖ καὶ στὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα. Ὅπως ἀναφέρει στὴν

Ἐξομολόγησή του (Ispered grafa, 1879), ἦταν μεσήλικας, ὅταν, ὕστερα ἀπὸ μίαν πνευματικὴ κρίση, ἄρχισε ν' ἀναζητεῖ τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς. Καὶ τότε στράφηκε, σύμφωνα μὲ ὅσα γράφει, «πρὸς τοὺς ἀπλοϊκοὺς, ἀγράμματους ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ: τοὺς προσκυνητὲς, μοναχοὺς καὶ χωρικοὺς». Ὁ ἴδιος, μάλιστα, ντύθηκε κάποτε χωρικός καὶ πήγε ὡς προσκυνητὴς στὴ Μονὴ τῆς Ὀπτινα, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν περίφημον στάρετς Ἀμβρόσιο. Καί, ὅταν γύρισε πίσω στὴ γενέτειρά του, τὴ Πάσναγια Πολιάνα, ὅπου ἀποτραβήχτηκε τελικὰ, συνήθιζε νὰ φορεῖ τὴν μπλούζα τοῦ μουζικου. Αὐτὴ φοροῦσε ὅταν ὄργωνε τὰ χωράφια του, ὅταν ἔσπερνε καὶ θέριζε. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔγραφε ἐπίσης τὰ βιβλία του, ὅπως ἔτσι, μὲ μίαν τέτοια μπλούζα, τὸν ἔχει ζωγραφίσει ὁ Ἰλιά Ρέπιν σ' ἓνα ἔργο του, τὸ 1891. Τότε πού ὁ Τολστόϊ ἔγραφε τὸν Πατέρα Σέργιο, ὅπου βάζει τὸν ἥρωά του νὰ προμηθεύεται μίαν μπλούζα καὶ ἄλλα ρούχα μουζικου γιὰ νὰ φύγει. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ μὲ τὴ φυγὴ τοῦ στάρετς Φιόντορ Κουζμίτς στὶς *Μετὰ θάνατον σημειώσεις* τοῦ ἥρωά του (1905), ἢ μὲ τὴ φυγὴ ἄλλων ἡρώων του, τοῦ Φέντια Προτάσοφ, στὸ *Ζωντανὸ πτώμα* (1900) καὶ τοῦ Κορνές Βασιλιέφ, σ' ὁμώνυμο διήγημά του (1905 περ.) Μονάχα πού εἰδικὰ μὲ τὸν πατέρα Σέργιο, παρότι αὐτὸς ντύθηκε κάποια μέρα μὲ χωριάτικα ρούχα, γιὰ νὰ φύγει, μετάνιωσε τὴν τελευταία στιγμὴ κι ἔμεινε γιὰ νὰ συνεχίσει νὰ δέχεται τὸν κόσμον στὸ ἐρημητήριό του.

Ὅμως, ὅσο πιὸ πολὺ παραδιόταν σ' αὐτὸ τὸν κόσμον, ἐξακολουθώντας νὰ συνειδητοποιεῖ καὶ τώρα ὅτι «καθετὶ πού ἔκανε, τὸ ἔκανε ὄλο καὶ περισσότερο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι γιὰ τὸ Θεόν», τόσο καὶ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἔνωθε νὰ χάνεται ὁ ἐσωτερικός του κόσμος. Νὰ ὑποχωρεῖ ἢ ἐσωτερικὴ του ζωὴ καὶ ν' ἀφήνῃ τὴ θέση τῆς στὴν ἐξωτερικὴ. Νὰ στερεῖ ἢ πηγὴ τοῦ νεροῦ τῆς ζωῆς μέσα του (σ. 76). Σὲ τέτοιες στιγμὲς ἀναπολοῦσε τὴν πρότερη ζωὴ του. Τότε πού ἦταν ἀκόμα ἀγνὸς καὶ ἀνάβλυζε ἀπὸ τὴν ψυχὴ του μίαν μικρὴ πηγὴ μὲ ζωντανὸ νερό. Ὅμως, ἀπὸ τότε οἱ διψασμένοι πού ἔρχονταν στὴν πηγὴ ἦσαν τόσοι πολλοί, πού συνωστίζονταν καὶ δέν ἀρκοῦσε πᾶ τὸ νερό της. Τὸ θόλωσαν, καθὼς τὰ ποδοπάτησαν ὅλα, κι ἔγινε λάσπη τὸ νερό (σ. 77-78).

Ὡστόσο, αὐτὴ τὴ λάσπη, αὐτὸ τὸ βουῖρκο ἐξακολουθοῦσε ὁ π. Σέργιος νὰ προσφέρει στοὺς ἀρρώστους ὡς ἰαματικὸ νερό.

Ἐκκλησία καὶ Περιβάλλον

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΝΟΡΙΑ

Του Θεοδώρου Ψαριώτη

Τὰ ὄρια μιᾶς Ἐνορίας περιορισμένα. Τὰ ὄραματά της ἀπεριόριστα.

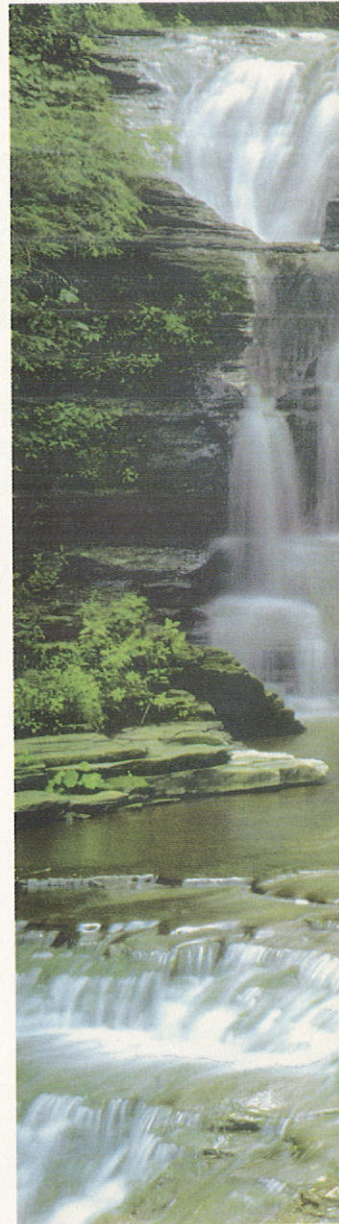
Ἡ Ἐνορία «*ὀφείλει νὰ ἐπιχειρεῖ τὴν “περιχώρηση” Θεολογίας καὶ ζωῆς... τὸ πέρασμα τῆς Θεολογίας στὴ ζωὴ καὶ στὸν κόσμο... κατορθώνει τὸ ἀκατόρθωτο, νὰ συζεύξει, δηλαδή, κατὰ τὸ πρωτότυπο τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ τὸ θεῖο καὶ τὸ ἀνθρώπινο καὶ ἀναδεικνύεται ἔτσι ἢ ἴδια ὡς κατ’ ἐξοχὴν ὀρθόδοξος*».¹

Ὅ,τι ἀκολουθήσει, δὲν θὰ ἀποβλέπει σὲ διάκριση ἀγροτικῆς καὶ ἀστικῆς Ἐνορίας. Θὰ ἀπευθύνεται, ἀδιακρίτως, γιατί ἀμφότερες ἀποβλέπουν σὲ προτεινόμενη «*ποιμαντικὴ πρωτοβουλία*», ὑπὲρ τοῦ Περιβάλλοντος, ἢ ὅποια θεμελιώνεται στὰ δύο προτρεπτικὰ ἀπαρέμφατα «*ἐργάζεσθαι*», «*φυλάσσειν*»², γιὰ κοινὴ παρόρμηση τῶν Ποιμένων. Πρὸς ἐνθάρρυνση, γιὰ ἔμπνευση ἰδεῶν καὶ πράξεων ὑπὲρ τῶν «*περὶ ἡμᾶς κτισμάτων*».

Συνηθίζεται, τὸν τελευταῖο καιρὸ, ὅ,τι γράφεται γύρω ἀπὸ τὸ Περιβάλλον νὰ ἐμφανίζεται σὰν συμφορὰ «*οἰκολογικῶν ἐπιπτώσεων*», μὲ μία προσπάθεια πρόβλεψης ὠφελιμοθηρικοῦ φραγμοῦ, τοῦ τύπου «*μὴ χαθεῖ τὸ Περιβάλλον, γιατί χαθήκαμε*». Μονόδρομη καὶ μονοδιάστατη θέση. Ἐλλιπής, γιατί δὲν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ τρίτη διάσταση, ἡ παραδοχὴ Θεοῦ-Δημιουργοῦ. Αὐτὴ τὴν ἤχηση (κατήχηση), τὴν ἠχητικὴ δόνηση τῆς Ὁρθοδοξίας³, ὅπου ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται μεταξὺ κτίσεως καὶ Κτίστου.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλειώδης διαφορά, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σωτήρια ἐπέμβαση, ὑπὲρ τοῦ Περιβάλλοντος, γιὰ περιορισμὸ ἢ ἐξάλειψη τῆς ἐπερχομένης συμφορᾶς. Εἶναι ἡ ἔγκαιρη ἐκστρατεία τῆς Ἐνορίας. Σὰν συ-

νέχεια, μὲ συνέπεια, τοῦ ἀγῶνα τοῦ Παύλου —καὶ τῆς ἀγωνίας του⁴— καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄλου αὐτοῦ τοῦ «*νέφους*» ὄλων, ὅσοι ἀγωνίστηκαν, γιὰ νὰ εὐαρεστοῦν τὸν Κτίστη, ὅπου ἐπέδειξαν ἀγαπητικὴ σχέση πρὸς ὅ,τι τοὺς περιέβαλε —ζῶα, φυτὰ, ὕδατα. Συγκεκριμένα, συνένωναν τὴ «*φωνή*» τους οἱ Πατέρες, ὥστε σὰν σὲ μελωδικὴ συμφωνία, νὰ διατυπώνουν ὕμνους καὶ δοξολογίες, μέσα ἀπὸ τὰ κείμενά τους⁵, ἀναφερόμενοι στὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ κάλλος τῆς δημιουργίας. Οἱ δὲ Ὑμνογράφοι, οἱ δημιουργοὶ αὐτοῦ τοῦ ὀγκώδους ἔργου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, ἀγκάλιασαν στὰ κείμενά τους καὶ τὰ διήνηθησαν μὲ τὰ μύρια στολίδια τῆς κτίσεως, δανειζόμενα αὐτά, ἀκόμα καὶ γιὰ «*προτυπώσεις*». Ἄς θυμηθοῦμε καὶ τὰ Εὐχολόγια, στὰ ὅποια καταδεικνύεται τὸ στοργικὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπὲρ τῆς κτίσεως⁶, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ μέσα ἀπὸ τὶς Εὐχές περνάει μία παιδαγωγικοῦ χαρακτήρα, καλλιέργεια «*Περιβαλλοντικῆς Ἀγωγῆς*».⁷

Ἐδῶ, συνεργεῖ καὶ συμβάλλει καὶ ὁ Συναξαριστὴς τῶν Μηναίων, ὅπου καὶ τὰ ἄπειρα παραδείγματα τῆς ἀγάπης τῆς κτίσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑμνολογία-δοξολογία τοῦ Κτίστη.

Πουθενά, λοιπόν, δὲν ἀφήνεται οὔτε ἡ παραμικρὴ ὑπόνοια διάκρισης τῶν Ἐνοριῶν σὲ ἀστικές καὶ ἀγροτικές, σὲ ὅ,τι ἔχει σχέση μετὰ τὴν ἄσκηση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τους στοὺς τομεῖς Περιβάλλοντος.

Ἄλλωστε, τὰ μηνύματα, μὲ νοήματα, γιὰ τὸ θαυμασμὸ καὶ τὸ σεβασμὸ στὴν κτίση

τοῦ Κτίστη δὲν δικαιολογοῦν κάτι τέτοιο. Καὶ κάτι ἀκόμα, ἐξ ἴσου ἐνισχυτικό, τὰ ὅρια τῶν ἐνοριῶν καὶ ἐνεργειῶν, μεταξὺ ἀγροῦ καὶ «ἀστεως» ἔχουν πέσει ἀπὸ μόνονα τους, ἀφοῦ στὶς πόλεις ἐργάζονται καὶ συνεργάζονται (καὶ) γιὰ τὴν ὑπαιθρο — ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, σιδηροκατασκευές γεφυρῶν, διανοίξεις σηράγγων, Πανεπιστημιακές μονάδες— καὶ στὸ ὑπαιθρο, κάτι ἀνάλογο, —μεταλλεία, βιοτεχνίες, ἢ βιομηχανίες, λιμενοβραχίονες—, ὑπὲρ τῶν πόλεων. Θὰ παραμείνουν, λοιπόν, στεγανὰ διαχωριστικά ὅρια, μεταξὺ τῶν Ἐνοριῶν καὶ οἱ ἐφημέριοι θὰ περιορίζονται μὲ νοοτροπία «ἐπαρχιώτη» ἢ «πρωτευοσιάνου». Ἡ κτίση, ποὺ μὲ λαχτάρια περιμένει τὴν ἀπελευθέρωσή της⁸, περιμένει ἀπὸ τὴν κάθε Ὁρθόδοξη Ἐνορία τὴ συμβολή της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σταυρόπουλος Ἀλέξ., *Ἐπιστήμη καὶ Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1997, σσ. 9-10.

2. *«Καὶ ἔλαβε ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν»* (Γέν. 2, 15).

3. *«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν»* (Ἰω. 1, 1-3).

4. *«... πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει»* (Ρωμ. 8, 22).

5. Ἐνδεικτικά, ἄς ὑπενθυμισθεῖ «Θ' Ὁμιλία εἰς τὴν Ἐξαήμερον» τοῦ Μ. Βασιλείου, «Υπόμνημα εἰς τὴν Γένεσιν» τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, «Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου» τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, «Κατὰ Ἑλλήνων» (εἰδωλολατρῶν) τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, κ.τ.τ.

6. Ἀκόμα καὶ Εὐχές συνετάχθησαν ὑπὲρ (καὶ) τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων —τυρόν, ψᾶ— καὶ τῶν ἀγροτικῶν ἐργαλείων ἢ σκευῶν —δίκτυα, σκάφη, φρέαρ—, ἀνάμεσα στὶς τόσες ἄλλες Εὐχές ὑπὲρ Φυτῶν καὶ Ζώων.

7. Προβάλλεται ὁ Κτίστης, ὡς Προνοητῆς, Ρυθμιστῆς, Συντονιστῆς τοῦ ὅλου ἔργου, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ὁρατὴ κτίση, καὶ ἐμπνέεται ἡ «θεόνομη ὑπαρξὴ καὶ τριαδοκεντρικότητα τῆς Φύσης» (ἴδε π.Γ. Μεταλληνοῦ, *Ὁρθοδοξία καὶ Φύση*, Πρακτικὰ Β' Συνεδρίου Ἀρκαδικῆς Ἀκαδημίας, σ. 53).

8. *«... καὶ αὕτη ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ»* (Ρωμ. 8, 21).

‘Ο Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος

Η χάρις τοῦ Θεοῦ σᾶς ἀνέθεσε τὸ ἱερὸ λειτουργήμα τῆς Διακονίας μὲ σκοπὸ τὴν συμπάραστασή σας στὸ πολὺπλευρο ἔργο τοῦ ἱερέως καὶ τὴν σταδιακὴ προσαρμογὴ σας στὶς συνθήκες διεξαγωγῆς του, ὥστε, ὠριμάζοντες σὺν τῷ χρόνῳ, νὰ δεχθεῖτε ἐν καιρῷ καὶ τὴν χάρι τῆς πλήρους ἱερωσύνης καὶ νὰ ἀναλάβετε τὰ ὑπεύθυνα ἱερατικά σας καθήκοντα. Κατὰ συνέπειαν, τώρα ὀφείλετε νὰ μαθητεύετε σὲ ὅλα, γιὰ νὰ εἰσθε ἐνήμεροι ὄλων, εἰ δυνατόν, τῶν πτυχῶν τῆς ἱερατικῆς διακονίας, πρὸς δόξαν Θεοῦ. Ἀξιοποιοῦντες καταλλήλως τὸν χρόνο σας, θὰ καταστεῖτε εὐχρηστα ὄργανα στὴ διάθεση τῆς Ἐκκλησίας, πού προσβλέπει σὲ σᾶς ὡς πρὸς τὰ ἄξια καὶ ἱκανὰ μελλοντικά της στελέχη, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων θὰ φέρει εἰς πέρας τὴ μεγάλη της ἀποστολὴ μέσα στὸν κόσμος.

Τώρα δὲν ἔχετε πλήρη ἱερωσύνην, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔχετε καὶ εὐθύνες. Οὔτε ὅτι μπορεῖτε νὰ περνᾶτε ἀνέμελα τὸν καιρὸ σας, μέχρις ὅτου ἔλθει ἡ ὥρα γιὰ τὴ χειροτονία σας. Κανένας Διάκονος δὲν πρόκειται νὰ χειροτονηθεῖ ἱερεὺς καὶ νὰ ἀναλάβει ἐφημεριακὴ θέση, ἐὰν προηγουμένως δὲν δώσει ἀπτὰ δείγματα τῆς ὠριμότητάς του καὶ τῆς ἀξιοπιστίας του. Διάκονοι πού συμπεριφέρονται μὲ νωχέλεια, ἀλαζονεία, ἀδιαφορία καὶ ραστώνη δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζουν σὲ περαιτέρω ἀξιοποίησή των στὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ μας.

Γιὰ τοῦτο καὶ καταγράφομε στὴ συνέχεια τὰ καθήκοντα πού ἔχουν οἱ Διάκονοι καὶ πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων ὀφείλουν νὰ συμμορφωθοῦν ἀμέσως, πρὸς ἀποφυγὴν παραπικρασμῶν καὶ παραπόνων. Ὅσοι εἶναι ἐν τάξει μὲ τὰ καθήκοντά των, ὅπως αὐτὰ περιγράφονται κατωτέρω, καὶ ὅσοι θὰ δείξουν διάθεση συμμορφώσεως πρὸς τὶς ὁδηγίες πού ἀκολουθοῦν δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν τίποτε. Τοὺς περιβάλλομεν ἔμπρακτα μὲ τὴν ἀγάπη, τὴν προστασία

καὶ τὴν ὑποστήριξή μας. Οἱ ἄλλοι καλὸν εἶναι νὰ πληροφορηθοῦν ἐγκαίρως τί πρέπει νὰ κάνουν καὶ πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρονται γιὰ νὰ ἐλπίζουν σὲ κάτι καλῦτερο.

1. Οἱ Διάκονοι ἀνήκουν στὸν ἀνώτερο Κλῆρο, ἔχουν βαθμὸ ἱερωσύνης καὶ ἔργο τους εἶναι νὰ βοηθοῦν τὸν ἱερέα σὲ ὅλες τὶς δραστηριότητες.

2. Πρωτίστως οἱ Διάκονοι λαμβάνουν μέρος στὴ Θ. Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο προϋποθέτει σαφῆ γνώση καὶ ἐπίγνωση τῶν τῆς Θ. Λατρείας. Δηλαδή γνώση τοῦ Τυπικοῦ, τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ νυχθημέρου, τῆς ἔστω καὶ στοιχειώδους ἀποδόσεως τῶν ὕμνων κατ’ ἤχον, τῆς ἀπαγγελίας τῶν ἀναγνωσμάτων, τῆς Τάξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

3. Ἡ γνώση αὐτὴ προσκτᾶται κατὰ βάση μὲ τὴν καθημερινὴ παρουσία καὶ συμμετοχὴ τοῦ Διακόνου σὲ ὅλες τὶς Ἱ. Ἀκολουθίες τῆς ἡμέρας, ἤτοι στὸν Ὅρθρο, τὴ Θ. Λειτουργία καὶ τὸν Ἑσπερινό. Στὴν περίοδο τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς προστίθενται οἱ Προηγιασμένες, τὰ Μ. Ἀπόδειπνα καὶ οἱ Χαιρετισμοί. *Σὲ ὅλες αὐτές τὶς Ἱ. Ἀκολουθίες εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ καθημερινὴ παρουσία τοῦ Διακόνου, ἄλλοτε μὲν ψάλλοντος καὶ ἄλλοτε λειτουργοῦντος.* Ἀπαλλαγὴ ἐκ τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ ἐπιτρέπεται μόνον κατόπιν ἀδείας τῆς Πρωτοσυγκελλίας καὶ πάντοτε διὰ λίαν σοβαρὸν λόγον ἐπιφυλλασσομένης καὶ τῆς περιπτώσεως τῆς παρ. 10 τοῦ παρόντος.

4. Κατὰ τὴν συμμετοχὴ του στὴ Θ. Λατρεία ὁ Διάκονος προσέχει νὰ μὴ παραφωνεῖ, νὰ ἀπαγγέλλει μὲ ὀρθοφωνίαν, νὰ ψάλλει μὲ τέχνη, νὰ συμβάλλει στὴν διάθεση τῶν πιστῶν γιὰ προσευχή. Ὁ ἴδιος προεξάρχει γιὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ πάντων ἀπαγγελία τοῦ «*Συμβόλου τῆς Πίστεως*» καὶ τοῦ «*Πάτερ ἡμῶν...*», ἐνῶ φροντίζει γιὰ τὴν καλὴ ἐκφορὰ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας τοῦ ἱεροῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποφεύγων λάθη κατὰ τὴν

πρὸς τοὺς Διακόνους

ἀνάγνωση καὶ ἀποδίδων τὴν ἐννοιά του.

5. Βασικὸ προσὸν τοῦ Διακόνου εἶναι νὰ γνωρίζει ἔστω καὶ στοιχεῖα βυζαντινῆς μουσικῆς, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ παρακολουθεῖ τὸν ἱερέα καὶ τὸν ἱεροψάλτη καὶ νὰ συμβάλλει στὴν ἄριστη προσφορά τῆς Θ. Λατρείας. Πρὸς τοῦτο συνιστᾶται σὲ ὅλους τοὺς Διακόνους νὰ παρακολουθήσουν μαθήματα βυζαντινῆς μουσικῆς τώρα ποὺ εἶναι νέοι.

6. Ἄλλο καθῆκον τοῦ Διακόνου εἶναι νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ Ἱ. Βήματος καὶ δὴ τῆς Ἁγ. Τραπέζης καὶ τῆς Προθέσεως. Μόνον ὁ Διάκονος μπορεῖ νὰ ψαύει πρὸς καθαρισμὸν ἢ μετακίνησιν τὰ ἐπὶ τῆς Ἁγ. Τραπέζης ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ ὄχι ὁ ἢ ἡ Νεωκόρος. Ὁ ἴδιος ὀφείλει νὰ πλύνει μὲ προσοχὴν τὰ μάκτρα γιὰ τὴν Ἁγ. Μετάληψιν, μέσα σὲ εἰδικὸ σκεῦος, ρίπτων τὰ νερὰ εἰς τὸ χωνευτήρι.

7. Ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ μας ἡ «*Τάξις τοῦ Μεγάλου καὶ Πανηγυρικοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ Ὁρθρου τῶν Κυριακῶν χοροστατοῦντος Ἀρχιερέως ὡς καὶ*

τῆς Θ. Λειτουργίας ἱερουργοῦντος Ἀρχιερέως», ἡ ὁποία περιέχει τὴν πλήρη διάταξη τῆς τελετουργικῆς ποῦ ἰσχύει, ὅταν χοροστατεῖ ἢ λειτουργεῖ Ἀρχιερεύς. Τὴν ἔκδοσή της ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη ἐνημερώσεως τῶν κληρικῶν μας καὶ ἡ καθιέρωση ὁμοιομορφίας στὴ τέλεση τῶν Ἱ. Ἀκολουθιῶν. Πρέπει νὰ τὴν μελετήσετε μὲ προσοχὴ καὶ νὰ συμμορφωθεῖτε πρὸς τὶς ὑποδείξεις της.

8. Ἀξιοποιῶν τὴν παραμονὴν τοῦ στοῦ Ἱ. Ναόν του ὁ Διάκονος μαθαίνει ἀπὸ τὸν ἱερέα λεπτομέρειες γιὰ τὴν διοίκηση τοῦ Ἱ. Ναοῦ, γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν πιστοποιητικῶν, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση προβλημάτων ποῦ συχνὰ ἀναφύονται, πότε πνευματικῆς καὶ πότε διοικητικῆς φύσεως. Ὁ ἴδιος βοηθεῖ στὴν σύνταξη βεβαιώσεων καὶ πιστοποιητικῶν.

9. Ὁ Διάκονος ὀφείλει νὰ ἀναμειγνύεται καὶ στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τῆς ἐνορίας, διδάσκων στὰ Κατηχητικά, μετέχων σὲ συνάξεις Κύκλων ἢ συγκεντρώσεις νέων εἴτε γιὰ νὰ μαθαίνει, εἴτε γιὰ νὰ διδάσκει, ἐφ' ὅσον διαθέτει τὰ πρὸς τοῦτο προσόντα. Ἐπίσης, πρέπει νὰ συμμετέχει γενικότερα στὴ

ζωή τῆς ἐνορίας, στὶς ποιμαντικὲς ἐξορμήσεις, στὸ κοινωνικὸ καὶ φιλανθρωπικὸ ἔργο, δίδων τὴν ἐντύπωση νέου κληρικοῦ μετ' ἤλθο. Τοῦτο ἔχει ὡς συνέπεια καὶ τὴν ἀπόδοση σεβασμοῦ πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ ἀπὸ μέρους τῶν ἐφημερίων καὶ τῶν λαϊκῶν.

10. Ἀρκετοὶ Διάκονοι σπουδάζουν εἴτε στὶς Θεολογικὲς Σχολές εἴτε σὲ ἄλλες. Καλὸ ἔργο κάνουν, πρέπει νὰ μορφωθοῦν. Καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχουν ἂν εἶναι συνεπεῖς μετὰ τὶς φοιτητικὲς τῶν ὑποχρεώσεις. Γι' αὐτὸ μόνον ἂν πρέπει νὰ παρακολουθήσουν μαθήματα στὸ Πανεπιστήμιο ἢ ἀλλοῦ δικαιολογοῦνται νὰ μὴ εὐρίσκονται στὸν Ναὸ τους. Καὶ τότε θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχουν λάβει τὴν ἄδεια τῆς Πρωτοσυκελλίας.

11. Βασικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ Διακόνου πρέπει νὰ εἶναι ἡ σεμνότης καὶ ἡ σοβαρότης του. Ὁ ἴδιος δίδει τὴν πρὸς τοῦτο μαρτυρίαν του μετὰ τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὅποιον ζῆ καὶ συμπεριφέρεται. Ἐπειδὴ εἶναι νέος κατὰ τὴν ἡλικία, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ τὸν ὑπολογίζου. Θὰ τὸν ὑπολογίσουν ὅμως ὅταν δώσει δείγματα σοβαρότητος καὶ ὑπευθυνότητος, ὅταν δὲν γίνεται εὐτράπελος καὶ δὲν ἐκθέτει τὸν ἑαυτὸν του. Ὅταν φροντίζει νὰ ἔχει μέτρον σὲ ὅλα του, τότε ἐμπνέει καὶ σεβασμὸ καὶ ἐμπιστοσύνη.

12. Μερικοὶ Διάκονοι συνηθίζουν νὰ περιφέρονται ἀσκόπως στὰ μαγαζιά, ἢ νὰ χάνουν τὸν καιρὸν τους συζητοῦντες ἀνούσια πράγματα καὶ δίδοντες τὴν ἐντύπωση ἀργοσχόλων. Τοῦτο ἐκθέτει μὲν αὐτούς, ἀλλὰ ἀδικεῖ καὶ τὴν Ἐκκλησία. Νέος ἄνθρωπος ποὺ δείχνει νὰ μὴ ἔχει τί νὰ κάνει, εἶναι ὅ,τι χειρότερο μπορεῖ νὰ ὑπάρξει.

13. Διάκονοι κομψευόμενοι στὰ μαλλιά καὶ ἰδίως στὰ γένεια εἶναι ἀπαράδεκτοι. Κόβουν τὰ γένεια τῶν πολὺ κοντὰ καὶ δείχνουν ὡς νὰ ἐχειροτονηθήσαν πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος. Πρόκειται γιὰ ὑπερβολὴ ποὺ σκανδαλίζει. Ἐπίσης, ἀπαράδεκτοι εἶναι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν καθιερώσει ἀπὸ μόνοι τῶν νὰ περιφέρονται στοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν μὲ μόνον τὸ ἀντερὶ, χωρὶς τὸ ράσο τῶν. Οἱ κακὲς αὐτὲς συνήθειες πρέπει νὰ κοποῦν ἀμέσως. Ὁ κληρικὸς ὀφείλει νὰ εἶναι πρωτίστως ἱε-

ροπρεπής. Μετὰ ἀμφίεση καθαρὴ, μετὰ μαῦρες κάλτσες, μετὰ λευκὸ πουκάμισο.

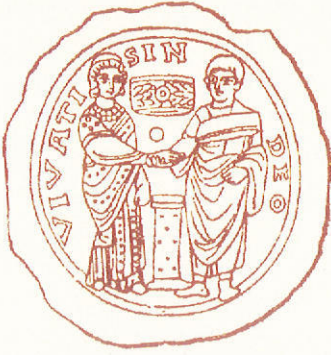
14. Κανένας κληρικὸς τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐπομένως καὶ κανένας Διάκονος, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ νὰ μεταβαίνει σὲ ἄλλη Μητρόπολη χωρὶς γραπτὴ ἄδεια. Ἐξαίρεση γίνεται, γιὰ εὐνοήτους λόγους, ἂν πρόκειται γιὰ μετάβαση σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ὅμορες Μητροπόλεις τοῦ λεκανοπεδίου, ἐπειδὴ εἶναι ἐνιαῖο τὸ πολεοδομικὸ συγκρότημα τοῦτο. Ἐὰν ὅμως πρόκειται νὰ ἱεροπρακτῆσει, χρειάζεται νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἄδεια τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου.

15. Ὁ Διάκονος ἔχει καὶ δικαιώματα: α) στὴν ἀγάπη καὶ προστασία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν προϊσταμένων του ἐφημερίων· β) στὸ σεβασμὸ τῶν ἐνοριτῶν του· γ) στὴν ἀπόληψη τῶν ὄσων δικαιούται ἀπὸ τὰ Μυστήρια στὰ ὅποια συμμετέχει καθὼς καὶ στὸ «κυτίον» τῶν ἱερέων καὶ δ) στὴ συμμετοχὴ του σὲ ἁγιαστικὲς πράξεις, π.χ. εὐχέλαια ποὺ τελοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ τὸν καλοῦν μαζί τῶν.

16. Δικαιοῦται ἐπίσης τὴν μηνιαία ἄδεια του κατ' ἔτος. Ἐπειδὴ οἱ Διάκονοι μισθοδοτοῦνται ἀπὸ τὸ δημόσιο δὲν ἐπιβαρύνουν οἰκονομικὰ τὸν Ἱ. Ναὸ στὸν ὅποιον διακονοῦν. Εὐπρόσδεκτο πάντως θὰ ἦταν, ἂν οἱ Ἱ. Ναοὶ τοὺς προσέφεραν ἐν εἴδει δώρου τὶς παραμονὲς Χριστουγέννων καὶ Πάσχα μικρὴ ἐνίσχυση σὲ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ κόπου τῶν.

Αὐτὰ ἐν ὀλίγοις εἶναι τὰ ὅσα ἠθελήσαμε νὰ σᾶς γνωρίσωμε μετὰ πολλὴ ἀγάπη, μεριμνῶντες γιὰ τὴν καλὴ ἀναστροφή σας μέσα στὸν ἱ. χώρον τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἴσως μερικοὶ ἀπὸ σᾶς νὰ ἔχετε κακὴ πείρα ἀπὸ τὴ συνεργασία σας μετὰ τοὺς προϊσταμένους σας ἱερεῖς. Δὲν ἔχουν δίκαιο, ἂν σᾶς ἀδικοῦν. Ἀλλὰ καὶ σεῖς μὴ ξεχνᾶτε ὅτι εἰσθε ἀκόμη νέοι καὶ πρέπει νὰ μαθαίνετε. Κάνετε ὑπομονὴ καὶ δεῖξτε καλωσύνη καὶ ἐπιμέλεια. Θὰ σᾶς ἐκτιμῆσουν ὅλοι καὶ θὰ σᾶς ὑπολογίζου.

Σᾶς εὐχόμεθα τὴ δύναμη καὶ εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Οικογένεια ή και επάγγελμα;*

Του Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνων

Όμοιότητες και διαφορές

Χαρακτηριστικό του ανθρώπινου βίου είναι ότι δεν επαναλαμβάνεται. Μπορεί να υποστηρίζουν ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται, ότι ο άνθρωπος πέφτει πάντοτε στα ίδια λάθη, εν τούτοις θα έλεγα ότι κάθε ομοιότητα δεν έχει σχέση με πραγματικά περιστατικά. Γιατί εκείνος που τὰ ζεί, αυτοί που τὰ ζούν δεν είναι ίδιοι τη στιγμή που βιώνουν κάτι ανάλογο.

Το ίδιο συμβαίνει και με τους ανθρώπινους θεσμούς. Οί κοινωνίες στα βασικά χαρακτηριστικά τους μοιάζουν. Η δημοκρατία είναι και δεν είναι ίδια σε όλα τὰ μήκη και πλάτη της γης, σε όλες τις εποχές, διαχρονικά. Διαφέρει ακόμα και στον τρόπο που ο καθένας μας βιώνει το δημοκρατικό πολίτευμα. Το ίδιο μπορούμε να πούμε ότι συμβαίνει και με τη θρησκεία, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση. Έφαρμόζονται βασικοί κανόνες. Οί κανόνες όμως αυτοί δεν εξασφαλίζουν την ομοιόμορφη βίωση ούτε την επανάληψη ίδιων καταστάσεων, έστω κι αν περιγράφουν όμοια πράγματα.

Έτσι, ο λόγος για τήν οικογένεια και τήν εργασία δεν μπορεί να στηρίζεται σε πάγιες γραμμές και θέσεις που κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί από διαφόρους. Μπορεί, βέβαια, αυτοί οί «διάφοροι» να φροντίζουν να συμφιλιώσουν, με ρυθμίσεις, με διατάξεις, με νομοθεσίες αυτά τὰ δύο μεγέθη. Και όλοένα σήμερα να γίνεται λόγος για τὸ πὼς ἐπιτέλους θὰ ὑπάρξουν ἐκείνες οί προϋποθέσεις που δεν θὰ θέτουν σε αντιπαράθεση τήν οικογένεια και τήν εργασία. Σάν οί

δύο τους να είναι ανταγωνιστικές ή μία πρὸς τήν ἄλλη και ὅσο κερδίζει ἡ οἰκογένεια τόσο να χάνει ἡ εργασία ἢ και τὸ ἀντίθετο. Κάτι τέτοιο, βέβαια, δεν μπορεί να ἀποκλειστεί ἐκ τῶν προτέρων. Ἰδιαίτερα μάλιστα, ἂν πλησιάσουμε τὸ πρόβλημα με τὴ σημερινή ὀπτική γωνία και τις διαστάσεις που ἔχει πάρει ἡ σύγχρονη οικονομική ζωή που κινείται μεταξύ παραγωγῆς και κατανάλωσης, προσφοράς θέσεων εργασίας και ἀνεργίας, ἀπασχόλησης, ὑποαπασχόλησης και ἀναζήτησης ἀπὸ μεμονωμένα ἄτομα περισσοτέρων θέσεων πρὸς ἐξασφάλιση καλύτερων εἰσοδημάτων και ὡς ἐκ τούτου ἀγοραστικῆς ἰσχύος μεγαλύτερης.

Εξασφάλιση τῶν ἀναγκαιῶν

Με αὐτὲς τις συνθήκες, πολλές φορές, οί οικογένειες δεν ἀναγκάζονται να ἐπιδιώξουν διπλὸ εἰσόδημα, να ἐργαστοῦν, δηλαδή, ὁ ἄνδρας και ἡ γυναίκα, μόνο για τήν προσωπική τους εὐμάρεια, ἀλλὰ γιατί οί ἀποδοχῆς τοῦ ἑνὸς ἢ και τῶν δύο δεν ἐπαρκοῦν για να ζήσει ἡ οἰκογένειά τους με ἕναν εὐπρεπῆ τρόπο. Δεν είναι μόνο για να ἐξασφαλίσουν τὰ περιττὰ μιᾶς καταναλωτικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ για να ἐξοικονομήσουν τὰ ἐλάχιστα μιᾶς ἀξιοπρεποῦς διαβίωσης αὐτῶν και τῶν παιδιῶν τους. Έτσι, ὅμως, ἡ εργασία, γίνεται βιοπορισμός. Καταλήγει να βιώνεται ὡς ἔξοδος ἀπὸ τήν ἀπορία, τελικὰ να ζοῦν οί ἄνθρωποι σε ἕνα ἀδιέξοδο. Και αὐτὸ να γίνεται, ὄχι μόνον ὅταν ἀντιπαραθέτουν εργασία και οἰκογένεια, ἀλλὰ και τότε ὅταν δεν ἀντιμετωπίζουν τέ-

* Με ἀφορμὴ ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρον ἀφιέρωμα τοῦ Περιοδικοῦ Ἐλευθερίας και Γλώσσας «Εὐθύνη» στὸ τεῦχος 340 τοῦ Ἀπριλίου 2000: *Οἰκογένεια ἢ Ἐπάγγελμα*. Ἡ προμετωπίδα τοῦ ἄρθρου μας είναι τὸ «σημα» τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δικτύου «Οἰκογένειες και εργασία», για τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος μέσα στὸ κείμενο.

τοιου τύπου διλήμματα και εργάζονται μόνο για τον έαυτό τους: όταν δεν έχουν ακόμα ή δεν έχουν πλέον οικογένεια. Αυτό βέβαια θέτει με τρόπο τραγικό το ζήτημα της ουσιαστικής θέσεως της εργασίας στη ζωή των ανθρώπων. Τι αντιπροσωπεύει στις ανθρώπινες αξίες ή εργασία και ποιές βαθύτερες ανάγκες καλύπτει και εκπληρώνει;

Έξαιρώντας τις περιπτώσεις εκείνες, που ορισμένοι εργάζονται όλο και περισσότερο για να συσσωρεύσουν πλούτη ή υπερβολικά κέρδη, οι πιο πολλοί επιδιώκουν διπλό εισόδημα προς εξασφάλιση των αναγκών. Βασικό ερώτημα χωρίς απάντηση θα ήταν όπωσδήποτε να τεθεί κάποτε το περιεχόμενο αυτών των αναγκών. Το ένα, τα δύο αυτοκίνητα; Το έξοχικό, τα ταξίδια στο εξωτερικό, τα καλά (άκριβά) σχολεία και ή μετεκπαίδευση για τα παιδιά; Τα ρούχα με τη μάρκα, οι πολλές έξοδοι; Ο καθένας μας δίνει «αναγκαστικά» τις δικές του απαντήσεις. Για τους περισσότερους, όμως, δεν τίθενται έτσι τα ζητήματα. Κι αν τίθενται για κάποιες συγκεκριμένες κοινωνίες, για άλλες και μόνο τα ερωτήματα είναι καθαρή πολυτέλεια. Οι συνθήκες σε πολλές περιοχές της γης είναι τραγικές. Εκεί, και να εργαστείς, πάλι λίγα, ελάχιστα έξοικονομείς: για οικογένεια καλύτερα ως μη γίνεται λόγος, έτσι όπως τα μέλη της σκορπίζονται στους πέντε ανέμους για αναζήτηση εργασίας.

Το ζήσαμε πρόσφατα στον τόπο μας αλλά και παλιότερα με τη μαζική ή την ατομική μετανάστευση των υγιέστερων δυνάμεων της πατρίδας μας. Το ερώτημα αν ή μετανάστευση υπήρξε εύλογια ή κατάρα παραμένει ακόμη μετέωρο και αναπάντητο. Συναξάρια τύπου *Κορδοπάτη* ή το *Διπλό βιβλίο* αποτύπωσαν ένα προβληματισμό «φίφτυ φίφτυ». Μοιρασμένοι, δηλαδή, μένουν οι άνθρωποι ως προς τις αγαθές ή τις βλαβερές συνέπειές της. Οικογένειες που ξενητεύτηκαν, γονείς που έμπιστεύτηκαν τα παιδιά τους στους παππούδες και τις γιαγιάδες, παιδιά που αντίκρυζαν σαν ξένους μετά από χρόνια αυτούς τους γονείς, είναι μερικά από τα αποτελέσματα της σύγχρονης «*Βαβυλώνας αίχμαλωσίας*» του Έλληνισμού. Για να είμαστε κάπως δίκαιοι δεν θα πρέπει ν' αγνοήσουμε πως αυτή ή εργασία βοήθησε την εποχή εκείνη πολύ κόσμο, παρ' όλες τις δυσκολίες.

Είναι, βέβαια, πολλά εκείνα που δυσκολεύουν τον κόσμο και την οικογένεια. Μήπως ή πρώτη εισοδηματική πηγή της Ελλάδας μας δεν είναι ή ναυσιπλοία; Πόσοι, όμως, διερωτώμεθα κατά πόσο αυτός ο πλούτος δεν στηρίζεται σε πονεμένες ιστορίες των ναυτικών και των οικογενειών τους, που ζούν παράλληλες ιστορίες επί χρόνια κι όταν δένουν πια τα καράβια είναι δεμένες κι οι ψυχές τους...

Αναζήτηση λύσεων

Δεν είναι, όμως, τωρινό ούτε το πρόβλημα ούτε και το δίλημμα οικογένεια ή εργασία. Σα να μπορούσε τάχα ο άνθρωπος να τα ξεχωρίσει αυτά τα δύο και να λύσει διαζευκτικά το πρόβλημα. Επί χάρτου ένδεχομένως να είναι εύκολο. Εύκολο πάλι, αν τεθεί το ζήτημα σε οικονομική μόνο βάση. Να έχει ή οικογένεια αρκετά εισοδήματα, έτσι ώστε να μην είναι αναγκασμένοι να εργάζονται και οι δύο, ο άνδρας και ή γυναίκα. Στην περίπτωση αυτή πιο δεμένη με την οικογένεια θα ήταν ή γυναίκα, ή οποία και θα αναλάμβανε την αύξηση της οικογένειας και τα βάρη της ανατροφής των παιδιών, απαλλαγμένη από άλλα βάρη. Ο άνδρας θα κέρδιζε αρκετά και για τους δύο.

Προς την ίδια κατεύθυνση λύσεων θα μπορούσε να θεωρηθεί και ή προσπάθεια που γίνεται για να μειωθούν οι πιέσεις των φορέων στους εργαζόμενους και «ή προώθηση συστημάτων που να επιτρέπουν να εργάζονται περισσότεροι, να εργάζεται καθένας λιγότερο και να ζει καλύτερα». Εκ πρώτης όψεως φαίνεται λογικό αυτό το αίτημα του «*Ευρωπαϊκού Δικτύου Οικογένεια και Έργασία*» που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του «*Διεθνούς Έτους 1994 για την Οικογένεια*» στη συνέχεια δέσμευσης του Συμβουλίου Υπουργών της 29ης Σεπτεμβρίου 1989 για την προώθηση μέτρων για τη συμφιλίωση της οικογένειας με την εργασία. Νομίζω, ωστόσο, ότι στο βάθος και αυτή ή στάση αντανακλά πάλι μία οικονομικού τύπου προσέγγιση του προβλήματος, έτσι ώστε με τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων να διευκολυνθεί ή έξοδος ιδιαίτερα της γυναίκας στην αγορά εργασίας και στην παραγωγή. Θα ήταν άδικο όμως να περιορίσουμε τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες μόνο στην οικονομική τους διάσταση. Είναι

άρκετοι εκείνοι που θέλουν να προωθήσουν συστήματα που υπαινιχθήκαμε πιο πάνω για να αξιοποιηθεί και η γυναίκα και ιδιαίτερα η γυναίκα έπιστήμονας τις δυνατότητές της στο χώρο εργασίας. Φοβούνται μάλιστα ότι «*ή πολιτική της ολόενα και μεγαλύτερης συρρίκνωσης της κοινωνικής πρόνοιας και κατεδάφισης των δημοσίων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης έχει ως αποτέλεσμα η γυναίκα να δέχεται μεγαλύτερη πίεση, ώστε να άφοσιωθεί στον παραδοσιακό της ρόλο*».

Οί δύο έντολές

“Ας μου έπιτραπεί, όμως, να έπαναλάβω κάτι που έθεσα και πιο πάνω. Οί άπαντήσεις που θα δοθούν, δέν είναι επί διαζευκτικής βάσεως, του τύπου: οικογένεια ή εργασία. Αύτος θα ήταν ο πιο σωστός τρόπος για ν’ αντιμετώπισουμε τέτοια σοβαρά ζητήματα; “Αραγε δέν υπήρξε ή δέν υπάρχει περίπτωση να προωθηθούν μέσα για τή συμφιλίωση της οικογένειας με τήν εργασία χωρίς να κινδυνεύει ή υπόσταση της μιας και ή άκεραιότητα της άλλης; Στόν καταστατικό άλλωστε χάρτη της ανθρωπότητας — και έννοω τήν Άγία Γραφή και όχι τά διάφορα κείμενα διεθνών όργανισμών— ποτέ τό πρόβλημα δέν τέθηκε με τή μορφή διλήμματος. “Ο Θεός έθεσε τόν Άδάμ και τήν Εύα πρό των εύθυνών τους λέγοντάς τους, ότι από έδω και πέρα εκείνοι θα ήσαν που θα φρόντιζαν για τήν αύξηση και τόν πολλαπλασιασμό του ανθρωπίνου γένους («*αυξάνεσθε και πληθύνεσθε*»). Με μία ώραία κίνηση μεταβίβασης έξουσίας τους τοποθέτησε στόν Παράδεισο, σ’ έναν ώραίο κήπο που άποτελοϋσε κοινή τους προΐκα, για να τόν εργασθούν και να τόν διαφυλάξουν. Άνεξάρτητα από τίς δέκα έντολές, που με τή μεσολάβηση του Μωϋσή κληροδότησε άργότερα στους ανθρώπους ο Θεός ως κανόνες ζωής, οι δύο πρώτες που έθεσε στην αύγή της ανθρωπότητας και που μόλις τίς μνημονεύσαμε, άφορούσαν στην οικογένεια και στην εργασία. Οί μορφές που θα έπαιρναν, οι διάφορες λύσεις που θα δίδονταν δέν ήσαν άσφαλώς καθορισμένες, τελεσιδικες, άπαξ δια παντός. Αύτές ή εκείνες, εκείνες ή οι άλλες. Δέν προτίθεμαι να περιγράψω αυτές τίς μορφές, είτε θεσμικά είτε δομικά. Θα χρειαζόμασταν άλλο χώρο αναπτύ-

ξεως ενός τέτοιου θέματος. Έκείνο που θέλω να τονίσω είναι, ότι ο άνθρωπος καλείται, υπακούοντας στις δύο αυτές έντολές, να έξασφαλίσει, μέσα στις δυνατότητες που του προσφέρει ο ίδιος του ο έαυτός, ή ίδια του ή έπιθυμία, οι συνθήκες ζωής, ή υγεία του, ή συγκεκριμένη κοινωνία μέσα στην όποια ζει, οι διαθέσιμοι πόροι που υπάρχουν γύρω του, τήν ανάπτυξη της οικογένειας και της εργασίας ως θεμελιωδών μεγεθών της ύπαρξής του.

“Από κοινού, άνδρες και γυναίκες, ως άνδρoγυνα αλλά και ως μεμονωμένα άτομα, στο μέτρο που μπορούν να έπηρεάσουν θεσμικά όργανα στις άποφάσεις τους, θα πρέπει να κινηθούν δραστήρια, έκμεταλλευόμενοι τήν έμπειρία τους, αλλά και τήν έμπειρία άλλων, έτσι ώστε να έπιτευχθεί τό καλύτερο δυνατό για τήν πραγμάτωση των άξιων που λέγονται οικογένεια και εργασία. Τά μέτρα δέν μπορεί να είναι ένιαία για όλες τίς κοινωνίες, ούτε για όλα τά χρόνια της ζωής ενός άνδρογύνου. Θα πρέπει να λάβουμε υπ’ όψη και να διαφοροποιήσουμε τά διάφορα στάδια της ζωής μιας οικογένειας, αλλά και τίς δυνατότητες μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Δέν θα λύσουμε τά προβλήματα σ’ ένα κρυφό έπιτελείο, σ’ ένα ψυχρό κέντρο λήψεως άποφάσεων, χωρίς να λάβουμε υπ’ όψη και τίς μεμονωμένες περιπτώσεις. Κριτήρια άσφαλώς δέν μπορεί να είναι μόνο ή οικονομική εύεξία έρήμην των προσώπων. “Οπως δέν μπορεί να άποτελεί στρατηγικό στόχο μόνο ή αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος ενός κράτους, για να ρυθμίσει τή ζωή των κατοίκων του και τό μέλλον των οικογενειών τους. “Η εργασία, άλλωστε, ως εργασία μπορεί να πάρει πολλές μορφές καθώς τό ίδιο μπορεί να συμβεί και με τήν οικογένεια.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να τονίσω ότι στην περίπτωση μας, εύνοούνται τόσο οι έναλλακτικές όσο και οι συμπλεκτικές λύσεις. Οί λύσεις, δηλαδή, που σε άλλη περίπτωση ονόμασα «*τόσον όσον*». Θα χρειαστεί μιá συζυγία νοϋ και καρδιάς που θα άποκλείει τά προγραμματικά «*είτε-είτε*» και «*ούτε-ούτε*». Άπαιτείται, λοιπόν, για να θυμηθούμε τόν εύαγγελικό λόγο, σωφροσύνη και άκεραιότητα, ακριβές άρετές που θα μάς έμπνέουν και θα διαμορφώνουν τή ζωή της οικογένειας και της εργασίας στην καθημερινότητά τους.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Του Ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Κωνσταντίνου

Ένα από τα πολυσυζητημένα θέματα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι καὶ τὸ θέμα τῆς *παγκοσμιοποίησης*. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ πρὶν ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια οὔτε καν γινόταν λόγος συζητήσεως, πολὺ δὲ περισσότερο δὲν χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἔννοια «*παγκοσμιοποίησης*». Σήμερα, ὅμως, μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι τὴ συζητοῦν καὶ τοὺς ἀπασχολεῖ. Τὴ διαβάζει κανεὶς συνεχῶς στὸν τύπο. Οἱ πολιτικοὶ μιλοῦν γι' αὐτήν. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἔχει στὸ προσκήνιο γιὰ ἐνημέρωση καὶ διαφώτιση τοῦ ποιμνίου τῆς. Οἱ ἀμφιβολίες ὅμως πού κατὰ καιροὺς ἔχουν εἰπωθεῖ ἀναφορικὰ μὲ τὴν παγκόσμια τάξη καὶ ὀδεύουν πρὸς πέρα ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἀναταραχές, πρέπει νὰ διερευνηθοῦν ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς μεγάλης ἀθλιότητος καὶ συγχρόνως τῆς μεγάλης εὐμάρειας χωρὶς προηγούμενο πού ἀπολαμβάνει σήμερα ὁ κόσμος. Διότι καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι πρὸς πλοῦσια ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, τὴν ἴδια ὅμως στιγμή ἔχουμε καὶ τὶς πρὸς ἀκραΐες στερήσεις καὶ ἀνισότητες. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε στὴν ἀνιση κατανομή τοῦ πλούτου ἀλλὰ συγχρόνως καὶ στὶς ἀνισοροπίες τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν κρατῶν. Ἐνα πολὺ σοβαρὸ πρόβλημα τῆς παγκοσμιοποίησης εἶναι ὁ ἐνδεχόμενος διαχωρισμὸς τῶν κρατῶν σὲ πλοῦσια καὶ φτωχὰ καθὼς καὶ ὁ τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων ὁμάδων σὲ κάθε κράτος ξεχωριστά. Τὰ λέμε ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ ἔχουμε πάντα στὸ νοῦ μας τὴ βαθύτερη ἔννοια ἀντίθεσης προκειμένου νὰ καταλάβουμε τὸ γενικότερο σκεπτικισμὸ πού ἐμπνέει ἡ νέα παγκόσμια τάξη ἢ ἀλλιῶς ὅπως συνηθίζεται ἡ «*παγκοσμιοποίησης*». Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἡ ὅλη συζήτηση γιὰ τὴν παγκοσμιοποίηση ἔχει παγκοσμιοποιηθεῖ, κατανοώντας ἐπίσης ὅτι βρισκόμαστε σὲ περίοδο μεγάλων ἀλλαγῶν.

Γιὰ μᾶς ὅμως τοὺς Ἕλληνας ὀρθοδόξους χριστιανούς δὲν ὑπάρχει κανένας φόβος γι' αὐτὴ τὴν περιβόητη παγκοσμιοποίηση, ἀφοῦ πρό-

κειται γιὰ μιὰ ὄχι ἀληθινὴ παγκοσμιοποίηση, ὅπως τὴν παρουσιάζουν οἱ ἰσχυροὶ τοῦ πλανῆτῆ μας. Ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ἀποκλείει, ἀπεναντίας περικλείει τὴν παγκοσμιοσύνη, πότε; Ὅταν ὁ κάθε λαὸς θὰ μπορεῖ νὰ εἰσφέρει ἀνεμπόδιστα τὴν πολιτισμική, τεχνολογική καὶ οικονομική περιουσία του μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Τριαδικὸ Θεὸ γιὰ τὴ διαμόρφωση μιᾶς νέας ὑπερεθνικῆς παγκόσμιας χριστιανικῆς κοινότητας, χωρὶς νὰ καταλύεται βάνανσα ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρας τοῦ κάθε λαοῦ.

Ἡ ἑλληνιστικὴ παγκοσμιοποίηση ὑπάρχει αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀκόμη τοῦ Χριστοῦ, ὅπου τὸ Εὐαγγέλιό Του διὰ στόματος Ἀποστόλου Παύλου κηρύχθηκε πρὸς ὅλους τοὺς λαούς: «*οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*» (Γαλ. 3, 28). Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν εἶχε παγκόσμιο χαρακτήρα καὶ ὄχι μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ γενικὰ ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι πού κήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιό τοῦ Χριστοῦ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὅλα τὰ Εὐαγγέλια (πλὴν ἑνὸς) καὶ ἄλλα ἱερά βιβλία γράφτηκαν στὴν «*παγκοσμιοποιημένην*» ἑλληνικὴ προκάλωντας τὸ θαυμασμὸ στοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδιαιτέρως στοὺς φρουροὺς τῶν τότε Παραδόσεων. Τὸ εὐαγγελικὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων Του ἦταν τὸ τελειότερο στὴν τότε ἐποχὴ, ὥστε νὰ ἐδραιωθεῖ καὶ ἐπικρατήσῃ ἡ νέα, πρώτη καὶ μοναδικὴ «*παγκοσμιοποιημένην*» θρησκεία. Ἡ Ἐκκλησία μας σὲ κάθε λατρευτικῆς συνάξεϊ εὐχεται «*ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως*». Ζοῦμε σὲ μιὰ Ὀρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ, ἡ ὁποία ἦταν καὶ εἶναι ἀνοικτὴ σὲ ὅλους, προσιτὴ, ἤρεμῃ καὶ γλυκιὰ σὰν τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, ὅπως ἀναφέρει ἓνας ἀρθρογράφος ἐπώνυμης ἐφημερίδας.

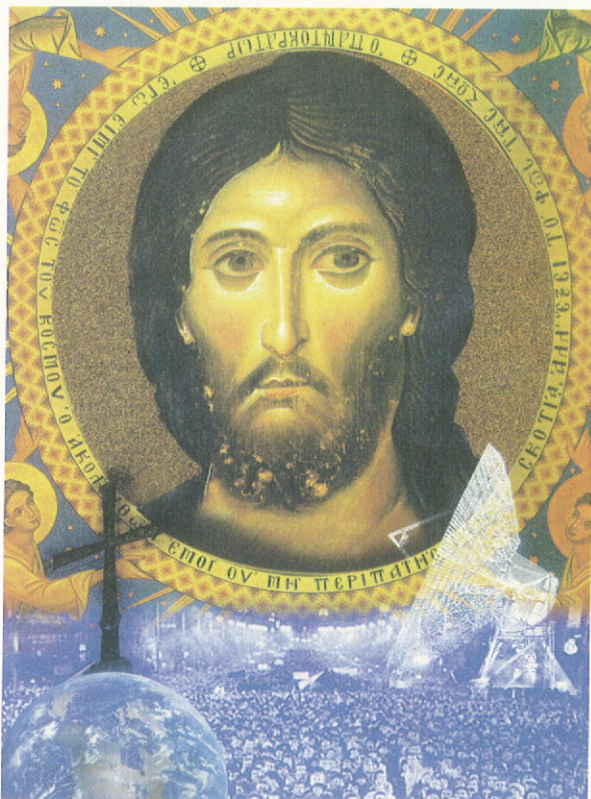
Ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ἐμπλέκεται μὲ τὸ φανατισμὸ, τὴν μισαλλοδοξία καὶ τὴν ἐπιθετικότητα. Εἶναι αὐτὴ ὅπως τὴ δημιουργήσε ὁ Ἰδρυτὴς τῆς

καί τή γνωστοποίησαν στη συνέχεια σέ όλα τὰ Ἔθνη οἱ Ἀπόστολοί Του. Εἶναι ἀνοικτή σέ ὅλο τόν κόσμο, γι' αὐτό καί εὔχεται στίς λατρευτικές της συνάξεις, «*ὑπέρ τοῦ σύμπαντος κόσμου*». Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί καί ἰδιαίτερα οἱ Ὀρθόδοξοι δέν πρέπει νά φοβόμαστε ἀπό τήν ὅλη πορεία τῆς παγκοσμιοποίησης. Ἡ ἐξέλιξη τῆς παγκοσμιοτικότητας εἶναι βασικό στοιχεῖο τῆς Ὀρθοδοξίας. Σέ ὁλόκληρη τήν Ἁγία Γραφή, τόσο στήν Παλαιά ὅσο καί στήν Καινή Διαθήκη βρίσκουμε πολλά χωρία, τά ὁποῖα μιλοῦν γιά τὸ ὄραμα τοῦ καινούργιου οὐρανοῦ καί τῆς καινούργιας γῆς (Ἀποκ. 21, 1). Ἀκόμη ὅμως πρέπει νά ἐπισημάνουμε ὅτι μέ τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καλοῦνται στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὅλοι, χωρίς ἐξάιρεση, διάκριση φυλῆς, γλώσσας, καταγωγῆς. Τέλος ἡ παγκοσμιοτικότητα τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἀπευθύνεται σέ ὁλόκληρη τήν κτίση, στήν ὁποία ὕλικά ὁ ἄνθρωπος μετέχει. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἦταν καί εἶναι ἀνοικτή πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς καί τοὺς καλεῖ ὅλους νά ἔλθουν στήν ἀνοικτή ἀγκαλιά της σύμφωνα μέ τὰ κελεύσματα τοῦ Ἰδρυτοῦ της Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ σωστή ἀντιμετώπιση τοῦ φαινομένου τῆς παγκοσμιοποίησης ἀπὸ ὀρθόδοξη σκοπιά δέν εἶναι ἀποκλειστικό καί μόνο ζήτημα τῶν κληρικῶν ἢ ὀρισμένων λαϊκῶν θεολόγων. Ἀπεναντίας χρειάζεται ἐνασχόληση καί ὀρθή ἀντιμετώπιση ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, μέ βαθιὰ ἀνάλυση καί εἰσηγήσεις σχετικά μέ τὰ ἐπιστημονικά, πολιτικά, πολιτιστικά καί οικονομικά δεδομένα. Θὰ ἀπαιτηθεῖ συνεχῆς προσπάθεια σέ ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν πολιτικοοικονομικῶν καί ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν. Θὰ χρειασθεῖ μεγάλος ἀγώνας γιά νά διατηρηθεῖ

αὐτὸ τὸ πνεῦμα ποὺ θεμελίωσε ὁ Ἰησοῦς Χριστός καί διατηρήσανε στή συνέχεια οἱ Ἀπόστολοί Του. Αὐτὸ τὸ χρέος ἔχουμε ὅλοι ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, νά ἀγκαλιάσουμε τοὺς λαοὺς τῆς γῆς προσφέροντάς τους καί διατηρώντας τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καί τῆς συμφιλίωσης, «*ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*». Αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος ποὺ καλεῖται νά παίξει ἡ Ὀρθοδοξία στὰ αἰτήματα τῶν καιρῶν γιά τήν ὁλοκλήρωση τῆς παγκοσμιοποίησης.

Πάντως γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ παγκοσμιοποίηση προχωρᾷ μέ γοργὸ ρυθμὸ καί τίποτε δέν

μπορεῖ νά τὴν ἀναστείλει. Προσφέρει σέ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ὑπέροχες δυνατότητες καί μεγάλες προοπτικές. Ἄλλ' ὅμως φέρνει μαζί της καί ἀλυσιδωτὲς ἀναταραχὲς καί ἀνακατατάξεις. Ἀνεξάρτητα, ὅμως, ὅποιες κι ἂν εἶναι αὐτὲς οἱ ἐπιπτώσεις, αὐτὴ πραγματώνεται χωρίς μεγάλα ἐμπόδια. Χρειάζεται ἐπαγρύπνηση καί μάλιστα κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη καί βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε νά προχωρᾷ ὁμαλὰ καί χωρίς κινδύνους πρὸς τὴν ὁλοκλήρωσή της. Πολὺ δέ περισσότερο ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί ὀφείλουμε νά

μετέχουμε συνεχῶς στήν παγκόσμια ἔνωση. Τελειώνοντας, λοιπόν, μπορούμε νά θυμηθοῦμε τὰ λόγια τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, ἀπὸ τὸ βιβλίο του «*Παγκοσμιοτικότητα καί Ὀρθοδοξία*», ποὺ γράφει σχετικά μέ τὸ θέμα μας. «*Γιὰ νά ἀνταποκριθεῖ στή μεγάλη ἀποστολή της ἡ Ὀρθοδοξία, στὰ παγκόσμια δρώμενα, θὰ πρέπει νά διατηρήσει ἀλῶβητο τὸν μυστηριακό, σωτηριακό χαρακτήρα της, νά εἶναι ἀνοικτή στίς ἀδιάκοπες ἀναζητήσεις τῆς ἀνθρωπότητας, καί νά ζεῖ μέ συνέπεια τὴν ἀναστάσιμη συνείδησή της καί τὴν οἰκουμενική της εὐθύνη*».

Ἡ αὐθεντία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Πολλές φορές γινόμαστε δέκτες παραλόγων ἀκουσμάτων, προερχομένων ἀπὸ τὰ τηλεοπτικὰ καὶ ραδιοφωνικὰ μέσα ἐνημερώσεως. Αὐτὸ συνέβη καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ὅταν ὁ καταξιωμένος μουσικοσυνθέτης κ. Μαρκόπουλος ἀπεφάνθη, ὡς «εἰδήμων θεολόγος», ὅτι –ἀκουσον, ἀκουσον!!!– ἡ Παλαιὰ Διαθήκη πρέπει νὰ ἐξοβελισθῇ ἀπὸ τὰ ράφια τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

Ἄνθρωποι ἀνίδεοι, μὴ ἔχοντες καμμία σχέση μετὰ τὴν Θεολογία ἢ καὶ ἀπλῶς μετὰ τὴν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἀποφαίνονται ἐναντίον καὶ τῶν δύο Βιβλίων ἢ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν –ὅπως ἀπεφάνθη ὁ πιὸ πάνω ἀναφερθεὶς ἐναντίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης– ἀπορρίπτοντες αὐτήν, ὡς ἰουδαϊκὸ βιβλίον, ἀναφερόμενο στὴν ἱστορία τῶν Ἑβραίων καὶ περιέχον «σεξουαλικά ὄργανα» καὶ ἀπάνθρωπες διατάξεις, μὴ συμφωνοῦσες μετὰ τὴν εὐρύτερη χριστιανικὴ διδασκαλία τῆς ἀγάπης.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἤδη ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες δέχθηκε τὰ πυρὰ τῶν διαφόρων αἵρετικῶν. Κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ τὸν Κ' αἰῶνα, μετ' ἀφετηρία τὴν Γερμανικὴ ομάδα «Deutsche Christen», ἡ ὁποία ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τὴν Προτεσταντικὴ Γερμανικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία, ἀσκεῖται ἐναντίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σφοδρὴ πολεμικὴ, ἰδιαίτερος ἀπὸ τὸν εὐρύτερα γνωστὸ πολέμω της, τὸν προτεστάντη θεολόγο Α. Harnack.

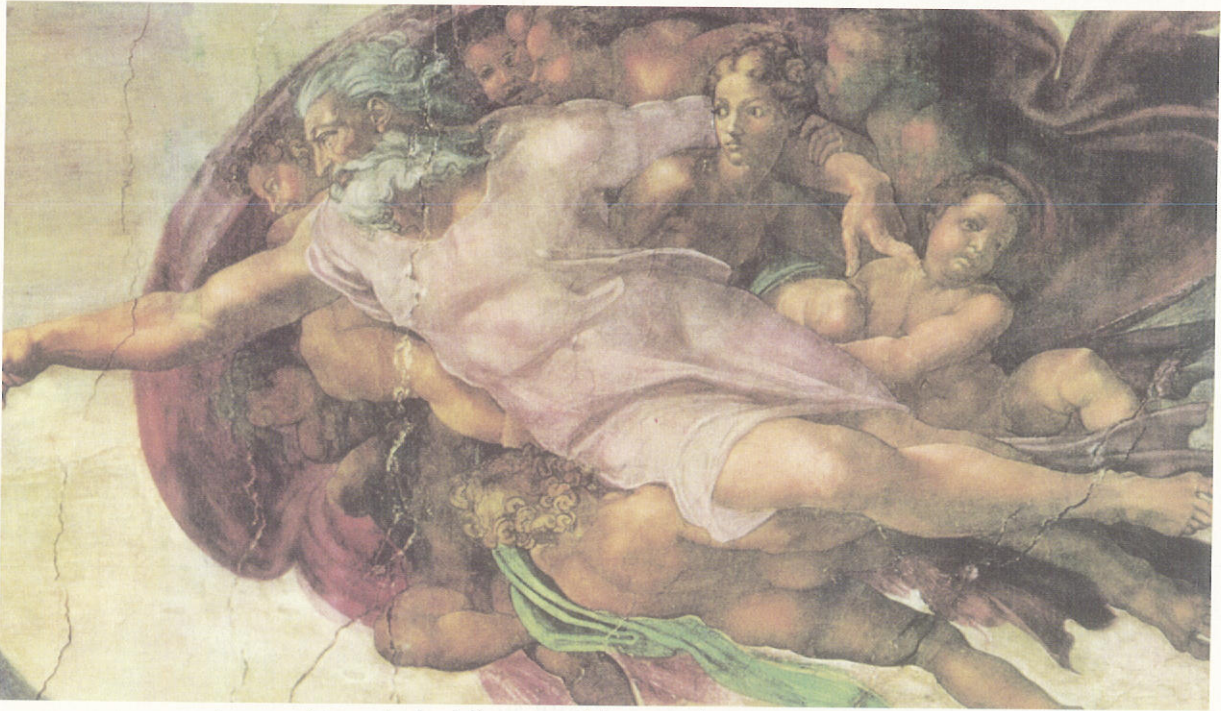
Ὅλη αὐτὴ ἡ πολεμικὴ γίνεται γιὰ τὸν λόγο ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔχει παρανοηθεῖ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό του, προσεγγίζεται μονομερῶς, ὑπάρχει ἐναντίον του μεγάλη προκατάληψη καὶ ἐρμηνεύεται, τὶς περισσότερες φορές, μέσα ἀπὸ ἰδεολογικὲς καὶ νοσηρὲς φυλετικὲς τοποθετήσεις. Αὐτὴ, ὅμως, ἡ ὑποτίμηση καὶ ἀπόρριψη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης συμπαρασύρει σὲ ἀπόρριψη καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 κανονικὰ βιβλία. Γιὰ τὴν κανονικότητά καὶ τῶν 49 βιβλίων τῆς ὁμιλοῦν οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες, οἱ μετέπειτα Ἅγιοι Πατέρες, ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀθανάσιο μέχρι καὶ τὸν Ἅγιο Νεκτᾶριο, ὁ Νομοκάνων τοῦ Μ. Φωτίου, οἱ Σύνοδοι Ἰππῶνος (393), Καρθαγένης (397) καὶ ἡ Πενθέκτη (692).

Τοιοῦτοτρόπως τὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, στὴν Ἑλληνικὴ ἀπὸ τοὺς ἑβδομήκοντα καὶ στὴν Λατινικὴ (Vulgata) ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἰερώνυμο, καθιερώθηκαν πλέον ὡς αὐθεντικὰ κείμενα, χωρὶς νὰ ὑποστοῦν τὴν παραμικρὴ μεταβολή. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς, ὅπως καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι θεόπνευστα. Οἱ ἀλήθειες οἱ ὁποῖες ἐμπεριέχονται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι θεῖες καὶ ρυθμίζουν τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων «ἐν τῷ Θεῷ». Ὑπάρχει, βεβαίως, καὶ ὁ ἀνθρώπινος παράγων, ὅπως ἡ γλώσσα, τὸ ὕφος, τὸ φιλολογικὸ εἶδος, ἡ ἰδιοσυγκρασία, τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο, τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο καὶ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τῆς ἐποχῆς.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁ Θεάνθρωπος Κύριος, ἀποδεχόμενος τὸ βιβλίον αὐτό, δὲν εἶπε «οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ», ἀλλὰ περιόρισε τὴν μὴ κατάλυση στὸν Νόμον καὶ τοὺς Προφῆτες λέγοντας: «μὴ νομίσητε ὅτι ἤλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφῆτας· οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι».¹

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφοντας τὴν Β' Ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν μαθητὴ του Τιμόθεο, τοῦ λέγει: «πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν».² Αὐτὰ τὰ λόγια ἀναφέρονται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἴδιος ὁ Θεάνθρωπος Κύριος ἀποδέχεται καὶ στηρίζει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἐμφανιζόμενος στὶς Συναγωγές, μελετῶν καὶ ἐρμηνεύων αὐτήν. «Καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι», μᾶς διασώζει ὁ Εὐαγγελιστὴς

Λεπτομέρεια από το έργο του Μιχαήλ Άγγέλου “Η Δημιουργία”

Λουκάς.³ Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἀπεδέχετο, οἱ «φωτισμένοι» ἔξυπνοι ἐχθροὶ τῆς δὲν τὴν καταδέχονται (!). Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, γιὰ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, παραπέμπει στὴν Παλαιὰ Διαθήκη.⁴ Ἀλλὰ καὶ ὄλοι οἱ Συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅταν ἐκφράζονται μὲ τὸ «*γέγραπται γάρ*» ἢ «*εἶνα ἡ Γραφή πληρωθῆ*» ἢ «*ἡ Γραφή λέγει*» ἢ «*ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς*» κ.λπ., περὶ ποίας Γραφῆς ὁμιλοῦν, ἂν ὄχι περὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης;

Ἐπομένως, μποροῦμε ἀβίαστα νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἡ αὐθεντία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στηρίζεται στὸν ἴδιο τὸν Θεάνθρωπο Κύριο καὶ τοὺς Ἁγίους Τοῦ Ἀποστόλους. Μέσα ἀπ’ αὐτὸ τὸ θεόνευστο βιβλίο διακρίνουμε τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ ὡς ἄκτιστη ἐνέργεια στὴν Ἱστορία, ὄχι μόνον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τοῦ Σύμπαντος κόσμου.

Ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία παρέλαβε ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὴν μονοθεΐα, τὴν κοσμολογία, τὴν ἀνθρωπολογία, τὴν διδασκαλία περὶ τοῦ ἀοράτου κόσμου καὶ τέλος τὴν ἐσχατολογία.

Ἔτσι ἀντιλαμβανόμεθα ὄλοι ὅτι στὴν

Παλαιὰ Διαθήκη δὲν περιγράφεται μόνον ἡ ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καταγράφονται ἐπιλεκτικὰ τὰ κύρια γεγονότα, τὰ ὅποια συνδέονται μὲ τὴν παρέμβαση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ στὴν ἱστορία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος Τὸν ἀπεδέχθη, γιὰ νὰ προετοιμασθῆ ὁ κόσμος καὶ νὰ ὑποδεχθῆ τὸν Σαρκωθέντα Λόγο τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ἄνευ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῆ ἡ Καινὴ Διαθήκη, οὔτε νὰ γίνῃ καταληπτὸ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας.

Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος λέει χαρακτηριστικὰ: «*Προέλαβε τὴν Καινὴν ἢ Παλαιὰ καὶ ἡρμήνευσε τὴν Παλαιὰν ἢ Καινὴ ... οὐκ ἐσβέσθη τὰ παλαιὰ· ἡρμηνεύθη γὰρ ἐν τῇ Καινῇ*».⁵

Ὅποιοι, λοιπόν, δὲν ἀποδέχεται τὴν Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο εἶναι αἰρετικὸς καὶ ἐπομένως ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸ Σῶμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

1. Ματθ. ε', 17.

2. Β' Τιμ. γ', 16.

3. Λουκ. δ', 16.

4. Μάρκ. ιβ', 26.

5. P.G. 50, 796.

Δέκα χρόνια μετά

Του Πρεσβ. ΘΕΟΦΑΝΗ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ

Παράδοξο θαῦμα είναι τὸ μυστήριό τῆς Ἱερωσύνης, τὸ μυστήριό τῆς Δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, ὅπου ἄνθρωπος μὲ σάρκα καὶ ὄστᾶ καλεῖται νὰ διεξάγει ὑπηρεσίαν ἀγγέλων, ὅπου ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, δίνει τὴν πνευματικὴ ἐξουσία στὸν ἱερέα νὰ Τὸ ἐπικαλεῖται καὶ νὰ Τὸ καταβιβάξει πρὸς καθαγιασμόν τῶν Τιμίων Δώρων καὶ πρὸς ἀνάδειξη τοῦ ποιμνίου του πρὸ φωτεινοῦ κι ἀπὸ πυρωμένο χρυσάφι.

«Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω», λέει ὁ Χρυσόστομος, *«ὅτι ποτέ δὲν θὰ μπορούσε ἀνθρώπινη ψυχὴ νὰ βαστάξει τὴ φωτιὰ τῆς θυσίας καὶ ὅτι ὅλα θὰ ἀφανίζονταν, ἂν δὲν ἐρχόταν ἀφθονη ἢ βοήθεια τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ».*

Τρέμει κανεὶς ὅταν ἀντιληφθεῖ ὅτι ὁ ἱερέας ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνση τῶν οὐρανίων ὑποθέσεων μὲ ἐξουσία ποὺ δὲν ἔδωσε ὁ Θεὸς οὔτε στοὺς ἀγγέλους οὔτε στοὺς ἀρχαγγέλους καὶ φρίττει ὅταν ἀκούει τὸν χρυσορρήμονα Ἱεράρχη νὰ τονίζει: *«Ὁ Θεὸς Πατὴρ τὴν ἔδωσε στὸν Μονογενῆ Υἱό Του ὀλόκληρη τὴν ἐξουσία, βλέπω δὲ ὅτι ὁ Υἱὸς τὴν παραχώρησε ὅλη στοὺς ἱερεῖς, χωρὶς τὴν παρουσία τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν οὔτε ἡ σωτηρία οὔτε τὰ ἀγαθὰ ποὺ ὑποσχέθηκε ὁ Θεός, δεδομένου ὅτι ἡ Ἱερωσύνη ἀνοίγει διὰ τῶν μυστηρίων τὶς πύλες τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν στοὺς ἀνθρώπους».*

Καὶ ἡ πνευματικὴ πανοπλία γιὰ ὅλα αὐτά; Ἀμεμπτη πολιτεία καὶ ἀκλινῆς πίστη. Διαζύγιο μὲ τὴν ἁμαρτία καὶ γάμος μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«Ἡ Ἱερωσύνη εἶναι ἡ προσθήκη τῆς θυσίας τοῦ ἀνθρώπου στὴ θυσία τοῦ Θεοῦ» (Β. Γκεωργκίου). Εἶναι ἡ συνέχιση τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ, δηλαδή ἡ διακονία τῆς καταλλαγῆς καὶ συμφιλίωσης τοῦ κόσμου μὲ τὸ Θεό, ὁ ἁγιασμός τοῦ κόσμου. Ὁ ἱερέας ὀφείλει νὰ γίνεи *«τοῖς πᾶσι τὰ πάντα,*

ἵνα πάντως τινὰς» κερδίσει (Α΄ Κορ. 9, 22). Ὅφείλει νὰ γίνεи τὸ φῶς τῆς Μεταμόρφωσης στὸ Θαβώρ τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς. Καλεῖται νὰ σταυρωθεῖ, νὰ σφαγεῖ ὡς πρόβατον, γιὰ νὰ ζήσει ὄντως ὁ κόσμος.

Ὁ ἱερέας εἶναι ὁ κατὰ *Χάριν Ἐμμανουήλ*, ὁ Θεὸς ἀνάμεσά μας. Ἡ *Ζωὴ* στὴ ζωὴ μας. Τὸ κατὰ *Χάριν* ἀνέσπερο φῶς στὸ σκοτάδι μας. Ἡ κατὰ *Χάριν* ἀθανασία, ἡ αἰωνιότητα στὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατό μας. Ὁ ἱερέας καλεῖται νὰ γίνεи ὁ κατὰ *Χάριν* Σωτήρας τῆς ἀνθρωπότητος. Πόσο ἔτοιμος καὶ πόσο ἄξιος ἄραγε πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς γιὰ μιὰ τέτοια ἀποστολή; Ἐρηνώ καὶ ὀδύρομαι, ὅταν ἐννοήσω τὸ ὕψος τῆς Ἱερωσύνης καὶ τὸ βάθος τῆς ἀδυναμίας μου...

Κάπως ἔτσι σκεπτόμουνα πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια περίπου, προετοιμαζόμενος γιὰ τὴν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία μου. Κι ἀκόμα εἶναι μπροστὰ στὰ μάτια μου ἡ μοναδικὴ στιγμή τῆς Παράδοσης τῆς μεγάλης ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΣ τοῦ ἴδιου τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ, τὸν ὁποῖον ὀφείλα κι ὀφείλω νὰ διαφυλάξω ἀμώμητον καὶ νὰ τὸν παραδώσω, ὅταν μοῦ ἀπαιτηθεῖ κατὰ τὴν τελικὴ Κρίση, ἐλπίζοντας μόνο στὴν ἄφατη φιλανθρωπία Του.

Τὰ χρόνια ὅμως πέρασαν καὶ ἡ σκληρὴ πραγματικότητα τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδελφῶν μου, μὲ φέρνει καθημερινὰ ἀντιμέτωπο μὲ αὐτὴ τὴ φοβερὴ καὶ ὑπέροχη ἀποστολή. Τί ἀπὸ ὅσα ὁμολογοῦν ἐμπειρικὰ οἱ Πατέρες πέρασε ἀπὸ τὴ θεωρία στὴν πράξη; Στὴν πορεία πρὸς τὴ θέωση ποῦ βρίσκομαι; ποῦ βρίσκονται οἱ ἐνορίτες μου; Ἄραγε ἔβαλα ἀρχή; Ἄφησα τὸ Θεὸ νὰ μὲ μεταμορφώσει ὅπως Ἐκεῖνος γνωρίζει; Ἐγινε ἡ ζωὴ μου μία παρατεταμένη Θεία Λειτουργία, ποῦ συνεχίζεται κι ἔξω ἀπὸ τὸ Ναό; Ἀγάπησα καὶ πόνεσα πραγματικὰ τὸ ποίμνιό μου; Τοὺς ἔνωσα σὰν παιδιὰ μου;

Οί δύσκολες αυτές έρωτήσεις μοιάζουν να μην έχουν τέλος. Όσο για τις απαντήσεις αντιλαμβάνομαι ότι όσο πιο αληθινές θα είναι τόσο πιο πολύ θα πονέσουν. Δεν υπάρχει δυσκολότερο έργο από την πορεία της αυτογνωσίας. Και ένας ιερέας είναι απόλυτως αναγκαίο να ακολουθήσει τουτό το δρόμο, γιατί αλλιώς δε θα βρει ποτέ την πνευματική του ισορροπία, προϋπόθεση απαραίτητη για να προσφέρει και το ελάχιστο στη διακονία του.

Όλα αυτά τα χρόνια συνειδητοποίησα ότι για έναν ιερέα το κέντρο βάρους πέφτει έξω ολοκλήρου όχι στο τί μπορεί να κάνει για τους άλλους, αλλά ποιός μπορεί να είναι ο ίδιος.

Όλη ή ιστορία στην ιερατική διακονία είναι τελικά ή προσωπική μυστική πνευματική ζωή, ή ουσιαστική εξέαρτηση από τον «Άμνο και Ποιμένα», ή θερμή προσευχή, ή άσκηση, ή μελέτη, ή καθημερινή έναγώνια αναζωπύρωση του έν έμοι χαρίσματος, το βίωμα του φόβου του Θεού και της διαρκούς Παρουσίας Του, ή συχνή έξομολόγηση και καθοδήγηση από τον πνευματικό, τον όποιο συ-

νεχώς πρέπει κανείς να συμβουλευεται και να υπακούει, αλλά και ή αυτονόητη εκκλησιολογικά υπακοή στον Έπίσκοπο, χωρίς την έντολή και εύλογία του όποιου κανένα «έργο» δεν γίνεται αποδεκτό ένώπιον του Θεού.

Άν σαν ιερέας δεν αναδείξω, παρά τις άδυναμίες και τα πάθη μου, το αυθεντικό όρθόδοξο ήθος της ειλικρίνειας, της ταπει-

νωσης και της αγάπης έν Χριστώ, της απόκτησης του Άγ. Πνεύματος, ή ακόμα χειρότερα, αν το άμαυρώσω εισάγοντας καινά ήθη (ή μάλλον δαιμόνια), τότε για ποιό λόγο χειροτονήθηκα;

Άν σαν ιερέας έπεσα στην παγίδα να νομίσω ότι απέκτησα έξουσία και δύναμη έκμεταλλευόμενος την άδολη και αυθόρμητη εκτίμηση του ποιμνίου όχι προς το άτομό μου αλλά προς την ιερατική μου αποστολή, μήπως ξέχασα πως από τη θέση αυτή είμαι δούλος των δούλων του Θεού; Μήπως χωρίς το Θεό και το λαό θα

ήμουνα κάτι («ούχ έαυτώ τις λαμβάνει την τιμήν» Έβρ. 4, 5);

Σωστά έχει λεχθει πως ίσως να γίναμε κληρικοί πριν να γίνουμε χριστιανοί, σε άπόλυτη συνάφεια όσων παλαιότερα συμβούλευε ένας παλιός Έπίσκοπος: «Παιδιά μου πρώτα να γίνουμε άνθρωποι και μετά χριστιανοί». Άν αναστραφεί αυτή ή κλίμακα, τα άποτελέσματα θα είναι όδυνηρά.

«Κύριος ποιμένει με...» (Ψαλμός 22, 1). Είμαι ένας κατά Χάριν ποιμένας σύμφωνα με το κάλεσμα του Κυρίου, ό Όποίος γίνεται πρώτος ό Τα-

πεινός Ποιμένας μου και αυτό μου ζητά να μη το ξεχάσω ποτέ.

Η ψυχή του ανθρώπου σε κάθε έποχή διψά για το Θεό, θέλει να πιστέψει αλλά χρειάζεται ό κατάλληλος άνθρωπος, όπως έλεγε χαριτωμένα ό μακαριστός π. Δημήτριος Γκαγκαστάθης: «Ό λαός πιστεύει, αλλά θέλει και μερακλή τσοπάνο. Αυτό κατάλαβα έγώ». Έγώ το κατάλαβα;

Γκόλ ἢ ἀνθρωπιά...

Στὸν κοινωνικὸ χῶρο βρίσκονται τὰ γήπεδα τῶν ἐθνικῶν καὶ διεθνῶν συναυτήσεων. Μέλη τῆς κοινωνίας μας οἱ παίκτες, οἱ ἀθλητικοὶ παράγοντες, οἱ θεατές. Πολλές ἑκατοντάδες ἀνθρωποὶ, ὁ ἓνας δίπλα στὸν ἄλλον, στὶς συνήθειες ἀσφυκτικὰ γεμάτες κερκίδες. Δὲν εἶναι ἐπομένως δυνατὸ ν' ἀφήνει ἀνεπηρέαστο τὸν καθένα, τὸ συνεχῶς διογκούμενο πρόβλημα τῆς βίας καὶ στοὺς χώρους αὐτούς· ἰδίως μετὰ τὰ θλιβερὰ ἐπεισόδια, μετὰ τὴ λήξη τῆς συναυτήσεως κορυφῆς Παναθηναϊκοῦ - Ὀλυμπιακοῦ, λίγες ἡμέρες πρὶν, στὸ γήπεδο τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας. Τὰ γεγονότα γνωστά, ὅπως καὶ ὁ ἀπόηχος... Παρέλκει ὁ σχολιασμός. Ἐχουν τόσα καὶ τόσα εἰπωθεῖ, ἐξ αἰτίας τῆς αἵματηρῆς ἐξελίξεως καὶ γραφεῖ.

Ἐμεῖς ἀπλῶς ἓνα ἐρώτημα «ἀφελές» θὰ διατυπώσουμε (προφανῶς ρητορικό):

— Τί ἄραγε φταίει, πού τὶς πρὸ πολλές φορές μέσα στὰ γήπεδα —ἀντὶ γιὰ τὴ μπάλα— κλωτσοῦν τὴν εὐγένεια, τὴν ἀξιοπρέπεια, τὸν ἀλληλοσεβασμό, τὴν ἀνθρωπιά;

Τριακόσια δηνάρια «ἀρετῆς»

Σκηνὴ γραφικὴ: Πρὶν ἀπὸ τὴ θριαμβικὴ εἴσοδο τοῦ Ναζωραίου στὴν Ἱερουσαλήμ, γράφεται ἓνας θρίαμβος ταπεινός, δίχως θορύβους καὶ ἀλαλαγμούς, στὴ Βηθανία. Πρὶν ἐνθρονιστεῖ ὁ μοναδικὸς Βασιλεὺς στὸν Σταυρό, γίνεται κατὰ κάποιον τρόπο ἡ χρῆση Του.

Γοητευμένη ἡ Μαρία ἀπὸ τὴ μουσικὴ τῶν λόγων Του, γεμάτη εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸν ἀδελφὸ τῆς, ραίνει τ' ἄχραντα πόδια Του μὲ μύρο πολῦτιμο καὶ τὰ σκουπίζει μὲ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς τῆς. Τὴ σημασία τῆς ἱερῆς αὐτῆς σπουδῆς καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς, δὲν τὰ ἔνωσε ὁ «παράνομος Ἰούδας». Σκοτεινὴ φυσιολογία, ἐξανίσταται ὑποκριτικὰ γιὰ τὴ «σπατάλη» τάχα τοῦ μύρου.

Κατὰ τὴ γνώμη του, ἔπρεπε νὰ πουληθεῖ καὶ τὸ ἀντίτιμο (300 δηνάρια) νὰ δοθεῖ στοὺς φτωχοὺς: Ὁ... φιλόπτωχος! Χαρακτηριστικὰ μᾶς πληροφορεῖ ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης: «Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν». Σύνεση πανουργίας. Προσωπεῖον ὑποκρισίας· Φιλανθρωπίας προσποίηση. Ἡ καρδιά του περιορισμένη μέσα στὸ ταμεῖο τῆς Μαθητικῆς Ὁμάδας (τὸ γλωσσόκομον).

Καὶ σήμερα δὲν λείπουν οἱ τύποι αὐτοί. Ὑλόφρονες, δίχως καμιά πνευματικὴ ἀνάταση καὶ ἰδανικά. Ἡ μᾶλλον, γιὰ ἰδανικά κόπτονται —καὶ μάλιστα μεγαλόστομα— γιὰ νὰ τὰ προδίνουν ὅμως καὶ νὰ τὰ ἐκμεταλλεύονται... Μετροῦν τὰ πάντα μὲ τὸν πήχυ τοῦ συμφέροντος. Ἐξετάζουν μὲ πνεῦμα ὑλιστικὸ, πράξεις ἀνώτερες. Φτάνουν, στὶς ἡμέρες μας νὰ σαρκάζουν τοὺς πρωταγωνιστὰς ἔργων ἐξόχως ὑψηλῶν. Θυμᾶστε, ἀσφαλῶς, κάποια χεῖλη πού πρὸ καιροῦ προσεπάθησαν τὴν ἐποποιῖα τοῦ Ζαλόγγου νὰ ἐμπαίξουν... Βέβαια γι' αὐτοὺς τέτοια ὑπέροχα γεγονότα καὶ ἱστορικὰ ὄροσημα, εἶναι «ἀνοησία» σωστή... Πόση ὅμως λάμψη θὰ ἔλειπε ἀπὸ τὴν Ἱστορία μας, ἂν δὲν περιεῖχε τέτοιες ἠρωικὲς αὐτοθυσίες. Γύρω στὴ σύγκρουση πνεύματος καὶ ὕλης πλέκεται ἡ Ἱστορία.

Ἄν ὑπάρχει κάτι πού ὑποβιβάζει τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸ εἶναι ἡ ὑποκρισία, ἡ καπηλεία ἀπὸ μέρους μας, τοῦ Πνεύματος.

Ἄς καθαρίσουμε τὰ μάτια μας ἀπὸ τὸ τσιμέντο καὶ πάνω ἀπ' τὸ «γλωσσόκομο» τοῦ χυδαίου ὑλισμοῦ, ἄς τοποθετήσουμε τὸ μυροδοχεῖο τῆς λατρείας πρὸς τὸ Πνεῦμα. Εἴμαστε —πρέπει νὰ εἴμαστε— Ἄνθρωποι!

Σταυρωτὲς ἢ σταυρωμένοι;

Εἶναι ἀγώνας ἡ ζωὴ, θυσία, σταυρός. Ἐστᾶδιο ὁ χρόνος τῆς ἐπίγειας πορείας μας. Καὶ στρατιώτης τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶ-

να ὁ κάθε ἄνθρωπος. Σὲ μία μόνιμη ἐπι-στράτευση, γιὰ ἓνα σκοπὸ ὑψηλό, γιὰ ἓνα ἰδανικό. Τὰ ἰδανικά θέλουνε θύματα. Τοῦτο εἶναι ἀντίθετο στοῦ νόμο τῆς ζωῆς· Φαινομενικά ὅμως. Ὁ Κύριος, πού ἐπέφερε ἀνατροπὴ τοῦ «σκέπτεσθαι» καὶ τοῦ «ἐνεργεῖν», ἐξαγγέλλει μὲ τετράγωνη λογικὴ, κάτι πού ὁ Ἰδιος πραγματοποίησε πρῶτος, κατὰ τρόπο μοναδικό: Τὴ θυσία τῆς ζωῆς γιὰ χάρη ἑνὸς ιδεώδους ὑψηλοῦ. Πάνω στοῦ Σταυροῦ τοῦ Γολγοθᾶ ἔχει μυσταγωγηθεῖ ἡ μεγάλη θυσία τοῦ Θεανθρώπου γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου!

Ἰεουργοῦμε κι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι μέσα στοῦν χρόνο. «*Αἴρουντες τὸν Σταυρόν*», ἀν-βαίνουμε κι ἐμεῖς τὸ Γολγοθᾶ, μὲ τὴν ἐνί-σχυση τοῦ πρώτου Σταυροφόρου. Ἄρκεῖ τὸ Ἰδανικό πού θὰ μᾶς ἐμπνέει, νὰ ἐμπνέεται κι αὐτὸ ἀπὸ τὴ θυσία τοῦ Σταυροῦ Του.

Σήμερα οἱ ἄνθρωποι ἔπαιψαν νὰ ἔχουν τὸν Σταυρὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς. Καταντοῦν γι' αὐτό, ζωόφυτα, ἀνθρωποειδῆ, βοσκηματώ-δεις ὑπάρξεις. Ἀποφεύγουν τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ κι ἐν τούτοις φορτώνονται χίλιους δυὸ ἄλλους ἰδιοτελεῖς σταυροῦς, πολὺ πιὸ βαρεῖς καὶ πικροῦς... Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του, σταυρώνει τοὺς ἄλλους. Ὅποιος ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους, σταυρώνεται γι' αὐτούς! Θυσιάζοντας οἱ τελευταῖοι τὴ ζωὴ τους, στὴν πραγματικότητά τὴν κερδίζουν. Τὴν κατακτοῦν μέσα στὴν Αἰωνιότητα!

**Τότε γιὰ τὴν προδοσία Του
Τώρα γιὰ τὴν ἀγάπη Του!..**

Τὰ τριάντα ἀργύρια, τοῦτες ἰδιαίτερα τὶς ἡμέρες, «δίνουνε καὶ παίρνουν» σὰν ἔκφραση ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, πού ρι-γοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σιδερένιο πέλμα τῶν φρι-χτῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν τύψεων. Ἡ τιμὴ τῆς Ἀγάπης: 30 ἀργύρια! Τόσο τὴν κοστο-λόγησαν οἱ ἀδίσταχοι Φαρισαῖοι...

Πρὸ καιροῦ πληροφορηθήκαμε ὅτι μα-θητὲς ἑνὸς λυκεῖου συγκέντρωσαν τὸ ποσοῦ γιὰ τὴν πολυήμερη ἐκδρομὴ καὶ τὸ προσέ-

φεραν σὲ ἀναξιοπαθοῦντα συμμαθητῆ, ὁ ὁποῖος εἶχε ὑποστῆ σοβαρὲς ἐγχειρήσεις καὶ πρόκειται νὰ ταξιδέψει στοῦ ἐξωτερικὸ γιὰ νὰ συνεχίσει τὴ λεπτεπίλεπτη θεραπείά.

Δύο χιλιάδες χρόνια πρὶν, κάποιοι οὐκ οἶδασι τί ἐποίησαν. Σήμερα, κάποιοι, τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετο. Τότε 30 ἀργύρια. Τώ-ρα μερικὲς χιλιάδες εὐρώ. Τὰ πρῶτα γιὰ τὴν προδοσία τοῦ Χριστοῦ. Τὰ δεύτερα γιὰ τὴν ἀγάπη Του! Τὰ παιδιά αὐτὰ ἔμπρα-κτα ἐπούλωσαν τὶς πληγὲς τῆς Σταυρωμέ-νης Ἀγάπης!..

— Χριστὸς (ἡ Ἀγάπη) ἀνέστη!

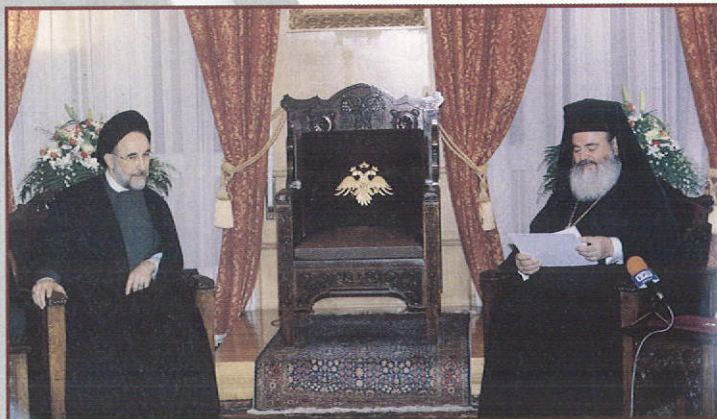
«Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε...»!

Ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἀγγίζει — ἄς ἐπιτραπῆ ἡ ἔκφρασις— περισσότερο τοὺς Ἕλληνες εἴτε στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα κατοικοῦν εἴτε συγκαταλέγονται στὴν ἄλλη Ἑλλάδα, τῶν ἀποδήμων, πανη-γυρίζουν καὶ συμμετέχουν καὶ μὲ τὸ τε-λευταῖο κύτταρο στὴ νίκη τοῦ θανάτου, νί-κη τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου μας. Οἱ Ρωμι-οί, ἀπὸ τὴ βόρεια Μακεδονία μέχρι τὴ νό-τια Κρήτη κι ἀπὸ τὴ Λέσβο ὡς τὴν Κε-φαλλονιά, ἐξωτερικεύουν ποικιλόμορφα τὰ λαμπριάτικα αἰσθήματα καὶ συν-αισθήματα πού τοὺς κατακλύζουν. Λές καὶ τώρα ἀντικρῶν τὸ κενὸ Μνημεῖο, λές καὶ τώρα ἀκοῦν ἔκθαμβοι «*νεανίσκον καθήμε-νον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν*» νὰ τοὺς λέει: «*Ἰησοῦν ζητεῖτε, τὸν Ναζαρινὸν τὸν Ἐσταυρωμένον; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε...*»!

Γιορτάζει ὁ κάθε Ρωμὸς ἀγκαλιασμέ-νος μὲ τὴ φύση πού τὸν συντροφεύει. Γιορ-τάζει μ' ἓνα τρόπο ξεχωριστό, μοναδικό, πού τὸν κάνει νὰ ξεχωρίζει...

Ἄς προσέχουμε ὅμως· Ὁ γιορτασμοῦ τῆς Ἀναστάσεως, δὲν εἶναι μόνο «*πανηγύρι*». Εἶναι καὶ προβληματισμὸς εὐθύνης τοῦ κα-θενός, εὐθύνης ποικιλόμορφης. Ὁ καθένας ἄς ρίξει μία ματιὰ στοῦ βιβλίο τῆς καρδιάς του κι ἄς τὸ ἐρμηνεύσει προσωπικά...

Έπίσκεψη του Ίρανού
Προέδρου Δημοκρατίας
κ. Μοχαμέντ Χαταμί στην Ίερά
Άρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν
(15.3.2002)

Συνάντηση του Γεν. Γραμματέα
του Παγκοσμίου Συμβουλίου
Ἐκκλησιῶν κ. Konrad Raiser με
Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος
(21.3.2002)

Ἀπό τὴν ἐπίσκεψη τοῦ
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Τιράνων, Δυρραχίου καὶ πάσης
Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, στὴν
Ἱ. Μητρόπολη Φθιώτιδος

Τιμητικὴ ἐκδήλωση
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
γιὰ τὴ συμπλήρωση 170 ἐτῶν
ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἱ. Καποδίστρια
(20.3.2002)

Ἀρχιεπισκοπική καί Συνοδική Θεία
Λειτουργία τήν Κυριακή τῆς Ὁρθο-
δοξίας στό Μητροπολιτικό Ναό
Ἀθηνῶν
(24.3.2002)

Ἐπίσκεψη τῶν παιδιῶν τῆς «Ἐνο-
ριακῆς νεανικῆς ἀντίστασης» τῆς
ἐνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελι-
στρίας Λευκάδος στήν Ἱερά Ἀρχιε-
πισκοπή Ἀθηνῶν

Ἀπό τόν ἑορτασμό τῆς Ἁγίας
Θεοδώρας, Βασιλίσσης Ἄρτης
(11.3.2002)

Ἀπό τόν ἑορτασμό τῆς Ἁγίας
Θεοδώρας, Βασιλίσσης Ἄρτης,
προεξάρχοντος τοῦ Μακ.
Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου
(11.3.2002)

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 7218308, FAX.:7218336
ISSN 1105-7203

PORT
PAYE
HELLAS

ΠΑΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Αριθ. Συμβολής
11800100000008

